

RUHU-L FURKAN tefsirinden Fatihâ suresi tefsiri

selam.org
selam@selam.org

11.3.2014

Fatihâ Suresi Ve Tamamının Kelime Manası

Fatihâ Suresinin Meal Ve İzahlarıyla Beraber Kelime Manası Ve Tefsiri

Kelime Manası

Meal-i Şerifi

İzahat

Kelime Manası

Meal-i Şerifi

İzahat

Hamd'ın Ne Şekilde Yapılacağını Kullara Talim (Öğretmek) İçin Cenab-ı Hak'ın Kendine, Kendi Şanına Yakışan Şekilde Hamdettiğini Beyan Eden Ayet-i Kerimeler Ve Mealleri

Peygamberlerin (Salavâtullâhi Aleyhim Ecmaîn) Hamdlerini Beyan Eden Ayet-i Kerimeler

Cennet Ehlinin Hamdlerini Beyan Eden Ayet-i Kerimeler

Allah-u Tealâ Hazretlerinin, Bütün Âlemlerin Rabbl (Yaratıcısı Ve Terbiye Edicisi) Olduğunu Beyan Eden Ayet-i Kerimeler Ve Mealleri

Kelime Manası

Meal-i Şerifi

İzahat

Mektup (17/3)

Mevlâ Tealânın Rahman Ve Rahim Oluşunu, Dolayısıyla Kullarına Çok Büyük İyiliklerde Bulduğunu Beyan Eden Diğer Ayet-i Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

Kelime Manası

Meal-i Şerifi

İzahat

Din (Ceza) Gününün Dehşetli Hâllerini Ve O Günde Bütün Tasarrufların Ancak Malikül-Mülk (Bütün Mülklerin Sahibi) Olan Mevlâ Tealâya Ait Olacağını Beyan Eden Diğer Ayet-i Kerimeler Ve Mealleri

Kelime Manası

Meal-i Şerifi

İzahat

İbadetin (Kulluğun) Ancak Mevlâ Tealâ'ya Yapılması Gerektiğini Beyan Eden Diğer Ayet-i Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

Hakiki Yardımı Yapmaya Ancak Allah-u Tealâ'nın Gücü Yettiğini, Bu Sebep Yalnız Ondan Yardım İstenilmesi Gerektiğini, Onun Yardım Ettiklerine Kimsenin Galip Gelemeyeceği Ve Onun, Bu Yardımı Ancak Kendine (Dinine) Yardım Edenlere Yapacağını Beyan Eden Ayet-i Kerimeler

Kelime Manası

Meal-i Şerifi

İzahat

Cenab-ı Hak'ın İnsanları Sırat-ı Müstakim'e Daveti Hakkındaki Ayet-i Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

Hidayete Erdirmenin Ancak Allah Tarafından Olacağını, Onun Hidayete Erdirdiklerini Kimsenin Saptıramıyacağını Beyan Eden Ayet-i Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

Allah-u Tealâ'nın Dosdoğru Yola Kavuşturduğu Kullarının Kimler Olduğunu Ve Onların Bazı Hâllerini Beyan Eden Ayet-i Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

Cenab-ı Hakın, Seçtiği Kullarını Dünyada Dosdoğru Yola Kavuşturduğu Gibi Ahirette de Onun Neticesi Olan Cennete Kavuşturacağını Beyan Eden Ayet-i Kerime Ve Meal-i Şerifi

Kelime Manası

Meal-i Şerifi

İzahat

FATİHA SURESİ

Mekke'de nazil olmuş (inmiş) tir. 7 ayettir.

Sure ve ayetlerin inişlerinin Mekke veya Medine'ye nisbet edilmesi hakkında Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi (Kuddise Sırruhu) Hazretleri Kur'an-ı Kerim'in kenarına, "fayda" (buna dikkat edilsin büyük fayda vardır), olarak şunu yazmıştır. Hicretten önce inenler: Mekke'nin dışında da inmiş olsalar "Mekkî" (Mekke'de inmiş) ismini alırlar. Hicretten sonra inenler ise: Medine'nin dışında da inseler "Medenî" (Medine'de inmiş) ismine sahip olurlar.^[1]

Fatiha'yı Şerifenin, Medine'de nazil olduğu (indiği) de söylenmiştir. Esah (en doğru) olan hem Mekkî, hem Medenî oluşudur. Namaz farz edildiğinde Mekke'de nazil olmuş sonra, kible Kabe'ye döndürüldüğünde, Medine'de tekrar indirilmiştir.

Hatta bir rivayete göre Fatiha'yı şerife Mekke-i Mükerrreme'de inen ilk suredir. Nitekim Ebi Meysere Amr İbn-i Şurahbil (Radyallahu Anh) den rivayet edilmiştir ki, Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Hatice (Radyallahu Anha) validemize söyle buyurdu :

"Ben yalnız kaldığım zaman bir ses duyuyorum. Vallahi bunun tehlikeli bir iş olmasından muhakkak korkuyorum." buyurdu. Bunun üzerine Hazreti Hatice (Radyallahu Anha) :

"Allah'a sığınırım, Allah sana kötü bir şey yapmaz. Allah'a yemin ederim ki, şüphesiz sen elbette emanete riayet ediyorsun, rahmi vaslediyor (akrabayı ziyaret ediyorsun), ve doğru konuşuyorsun." dedi.

Sonra, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yokken, Ebu Bekri's-Siddik (Radyallahu Anha), Hatice (Radyallahu Anha) validemizin yanına geldi. Hatice validemiz Efendimizin bu haberini ona anlattı ve:

"Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) al, Varaka'ya götür." dedi. Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelince, Ebu Bekri's-Siddik (Radyallahu Anh) onu elinden tutarak:

"Haydi Varaka'ya gidelim." dedi. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

"Bunu sana kim dedi ?" buyurdu. O da:

"Hatice bana bazı şeyler anlattı." dedi. Böylece ikisi birlikte Varaka'ya giderek durumu anlattılar. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) :

"Ben yalnız kalınca arkamdan Ya Muhammed ! Ya Muhammed ! diye bir ses duyuyorum ve yer yüzünde (sağa sola) kaçıyorum." buyurdu. Bunun üzerine Varaka:

"Öyle yapma. Bu ses sana gelince söylenileni iyice duymak için yerinde dur. Sonra gel bana haber ver." dedi. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir daha yalnız kaldığında o ses yine kendisine gelerek:

"Ya Muhammed! de." dedi. Kadar okuduktan sonra, de." dedi. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hemen Varaka'ya gelerek bu hadiseyi anlattı. Bunu duyan Varaka kendisine :

"Sana tekrar tekrar müjde olsun ! Zira ben şahitlik ederim ki, şüphesiz sen, Meryem oğlu (İsa)nın müjdelediği kişisin ve şüphesiz sen Musa'nın namusu üzeresin (ona gelen Cibril-i Emin sana da, gelmiştir).Ve muhakkak sen gönderilmiş bir peygambersin."dedi. ^[2]

Diğer bir rivayette de, Fatiha-yı şerife Kur'an'dan en son inen suredir. Nitekim Abdullah İbn-i Cabir (Radıyallahu Anh) şöyle dediği rivayet edilmiştir.

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bana:

"Ey Abdullah İbn-i Cabir !.. Ben sana Kuran'dan en son (inen) sureyi haber vereyim mi?" buyurdu. Kendisi anlatıyor. Ben:

"Tabi buyur ya Resulallah!" dedim. Bunun üzerine:

"(Kur'an'dan en son inen sure) Elhamdü lillâhi Rabbilâlemin (süresidir)." buyurdu. ^[3]

Diğer bir rivayette de Peygamberimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) :

"Onda (Fatiha suresinde) her derdin devası vardır." buyurdu. ^[4]

Demek oluyor ki, Fatiha-yı şerife Mekke'de Kuran'ın başında, Medine'de de Kur'an'ın sonunda inen çok mübarek bir suredir.

Şeyhzade ve Alusî tefsirlerinde zikredildiğine göre: Cumhur'un ittifakı (ulema cemaatının ekserisinin birlik üzere kararı) ile Fatiha-i Şerife yedi ayettir. Ancak Cumhur'un bir kısmı cümlesini müstakil (başlıbaşına) bir ayet saymayıp Besmele'yi birinci ayet saymışlardır, İmam-ı Şafîî (Rahimehullah) bu görüştedir, biz de elimizdeki Kuran hattına (yazılışına) uyarak, Besmele-i Şerife'yi birinci ayet cümlesini ikinci ayet kabul ettik. cümlesini müstakil bir ayet saymadık. Lâkin Cumhur ulemadan bir kısmı, bunun aksi olan görüşe sahip olmuşlar (gitmişler) dir. Şöyle ki: Onlar Besmeleyi birinci ayet kabul etmeyip cümlesini müstakil bir ayet kabul ederek, Fatiha suresinin 7 ayet olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Hanefî ashabımız (büyüklerimiz Rahimehumullah) da bu görüş üzeredirler.

Tefsirlerde zikredildiğine göre, Fatiha-i Şerife'ye bir çok isimler verilmiştir. Bunların bir kısmını yeri gelmişken burada zikrederim:

Fatiha-i Şerife'ye "Ümmü'l-Kuran" ismi verilir. Zira, Ubade İbn-i Samit (Radıyallahu Anh) dan rivayete göre, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) :

"Ümmü'l-Kuran'ı (Kur'an'ın anası, aslı mesabesinde olan Fatiha'yı) okumayanın namazı yoktur." buyurdu. ^[5]

Ayrıca Fatiha-i Şerife, Kur'an-ı Kerim'deki bütün manalara şamil olduğu (bütün manaları içine aldığı) için bu ismi almıştır. Bu yüzden O'na: "El-Vâfiye" ve " El-Kâfiye" (tam manasıyla bol ve yeterli) isimleri de verilmiştir.

Fatiha-ı Şerife "Sure-i Kenz" (Hazine Suresi) diye de isimlendirilmiştir. Zira: Hazreti Ali (Radıyallahu Anh) den nakledilen bir hadis-i şerifte Peygamberimiz (Sallallahu

Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur: "*Fatihâtü'l-Kitap (Kur'an-ı Kerimin başı olan Fatiha suresi) Arş'ın altındaki bir hazineden indirilmiştir.*" [\[6\]](#)

Fatiha-i Şerifeye "Suretü's-Şifa" (Şifa Suresi)ve "Şâfiye" (şifa verici) ismi de verilmiştir. Nitekim Ebu Saidi'l-Hudri (Radiyallahu Anh)ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bizi otuz atlıdan müteşekkil (meydana gelen) bir müfreze (küçük askerî birlik) olarak gönderdi, araplardan bir kavmin yanına konduk ve bizi misafir etmelerini istedik. Onlar ise misafir etmeyi kabul etmediler. Sonra onların efendileri (reisleri) ısırdı. Yani onu akrep soktu, hemen bize gelerek: "İçinizde akrep sokmasını okuyup iyi edecek bir kimse var mı?" dediler. Bende: "Evet ben varım, ancak otuz koyun almadan bu işi yapmam." dedim. Onlarda: "Biz size otuz koyun veririz." dediler. Ben de ona yedi kere Fatiha okudum hemen iyileşti. Koyunları aldık fakat içimize bir şüphe geldi onun için koyunlara hiç dokunmadan Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) e geldik ve hadiseyi aynen kendisine anlattık. Bunun üzerine : "*Sen onun (Fatihanın) bu kadar etkili bir dua olduğunu nasıl bilebildin ? O koyunları bölüşün sizinle beraber bana da bir hisse ayırın.*" buyurdu. [\[7\]](#)

Böylece Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) alınan koyunların helâl olduğunu anlatmak için onlara bir lâtife yapmış oldu.

Ebu Süleyman (Radiyallahu Anh) in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir : Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in ashabı bir muharebelerinde saralı bir adama rastladılar, içlerinden biri onun kulağına Fatiha-yı şerife okur okumaz adam hemen iyileşti. Bunun üzerine Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "*Fatiha her derde devadır,*" buyurdu. [\[8\]](#)

Haric İbn-i Salt Et-Temîmî (Radiyallahu Anh) amcasının şöyle anlattığını rivayet etti: Bir kere Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) e uğradım. Yanından ayrıldıktan sonra bir kavme rastladım, aralarında zincirle bağlı zirdeli bir adam vardı. Onun yakınları bana: "Yanında şu deliyi tedavi edecek bir ilâcın var mı ? Zira sizin sahibiniz (peygamberiniz) muhakkak bir hayır getirmiştir." dediler. Bende o hastaya üç gün Fatiha okudum, sabah akşam olmak üzere her gün iki kere okuyordum (okurken biriken) tükürüğümü yutmayıp topluyor üfleyerek ona saçıyordum. Hasta iyileşince bana yüz koyun verdiler, bende hemen Efendimize dönerek bu meseleyi anlattım. Bunun üzerine Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "*(Aldığın koyunları) Ye ! Yemin ederim ki, yanlış şeyler okuyup karşılığında aldıklarını yiyenler var. Sen ise, doğru okuyup yedin.*"buyurdu. [\[9\]](#)

Abdü'l-Melik İbn-i Umeyr (Radiyallahu Anh) dan rivayete göre, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "*Fatihâtü'l-Kitapta, her derde şifa vardır.*" buyurmuştur. [\[10\]](#)

Ve her namazda tekrar edildiğinden "Suretü'l-Mesanî" (tekrarlanan sure) ve "Suretü's- Salât" (namaz suresi) diye de isimlendirilmiştir.

"Ebu Said İbni'l-Muallâ (Radiyallahu Anh) Hazretlerinin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Ben bir kere namaz kılıyordum, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) beni çağırdı, ben namazda olduğum için hemen icabet edemedim, (gidemedim namazdan sonra huzuruna vardım ve): "Ya Resulallah ben namaz kılıyordum (onun için geciktim)." dedim. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki: *Allah-u Tealâ: "Allah'a icabet edin ve Resulü sizi çağırdığında ona da icabet edin (koşun)." buyurmadı mı?* dedi.(Enfal: 8/24) (Bununla hemen namazı bozup gelmeliydin demek istedi). Sonra: *"Dikkat et ! Sana mescitten çıkmadan Kurandaki en büyük sureyi öğreteceğim."* dedi. Ve elimden tuttu, mescitten çıkarken ben: Ya Resulallah bana; "dikkat et ! Sana Kurandaki en büyük sureyi öğreteceğim, buyurmuşunuz." dedim. O zaman: *yani Fatıha suresi varya, işte o: Seb'u'l-Mesanî (namazın her rekâtında tekrar edilen yedi ayet) tir. Ve bana verilen büyük Kuran (eşsiz bir sure) dir,* buyurdu."^[11]

Bu sure hamde şamil olduğundan (hamdi içine aldığından): "Suretü'l-Hamd" (Hamd Suresi) Kuranın esası (temeli) olduğundan; "Esas" (temel) diye de adlandırılmıştır. Nitekim İbn-i Abbas (Radiyallahu Anhuma) :

"Hasta olduğun veya bir yerinden şikayelendiğin zaman Esas (Kuranın temeli olan Fatıha'y) a sarıl." buyurmuştur"^[12]

Ebu Umame (Radiyallahu Anh)den rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Dört şey Arşu'r-Rahman (Allah-u Tealâ'nın bütün kâinatı kaplayan tahtın) in altındaki hazineden indirilmiştir. Bunlarda Fatıha-i şerife, Ayetü'l-Kürsi, Sure-i Bakara'nın sonu ve Kevser süresidir."^[13]

Ebu'd-Derda (Radiyallahu Anh) dan rivayete göre. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Fatıha-i Şerife, Kuran'dan hiç bir şeyin kıfayet edemeyeceği şeylere kâfi gelir(hiçbir surenin göremeyeceği işi görür).Ve eğer Fatıha terazinin bir gözüne konsa, bütün Kuran da öbür göze konsa, elbetteki Fatıha-i Şerife bütün Kurana yedi kere üstün gelir."* ^[14]

Hasan (Radtyaüaku Anh) dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Her kim Fatıha-i Şerifeyi okursa sanki Tevratı, İncili, Zeburu Ve Kuran'l okumuş gibidir."* ^[15]

İmam-ı Mücahid (Rahimehullah) in şöyle buyurduğu rivayet edildi:

"İblis dört kere bağırdı (ızdırabından feryad etti): **1-** Lanetlendiğinde, **2-** Yer yüzüne indirildiğinde, **3-** Muhammed (Aleyhisselam) gönderildiğinde, **4-** Fatıha-i Şerife indirildiğinde."^[16]

Atâ (Radiyallahu Anh) in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

"Bir hacetinin (ihtiyacının) meydana gelmesini istersen, Fatiha-i Şerifeyi sonuna kadar oku, inşaallah hacetin görülür (istediğin yerine getirilir)."

Ebi Kılâbe (Radyallahu Anh) den rivayete göre, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): *"Her kim (hatmin başında) Fatihaya hazır olur (Fatihâ okunurken bulunur) sa Allah yolunda bir fethe (harp kazanınaya) şahit olmuş gibidir. Ve her kim Kur'an-ı Kerim'in sonuna kadar hazır olur (hatmin sonuna kadar bulunur) sa ganimetler taksim edilirken bulunan gibidir, buyurdu."*

İbn-i Abbas (Radyallahu Anhuma) dan rivayet edilmiştir ki, bir kere Cibril-i Emin, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in yanında oturuyorken. Üstten doğru bir ses duydu, hemen başını kaldırıp: "(Ey Muhammed ! (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Bu, gökten bu gün açılan bir kapıdır ki, bu günden önce asla açılmamıştı." dedi. Bunun üzerine ondan bir melek indi. Sonra (Cebrail Aleyhisselâm): "Bu, yeryüzüne inen bir melektir ki, bu günden evvel hiç innemişti." dedi. (Böylece o melek gelip), Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) e selâm verdi ve: "İki nurla müjdelen ki, onlar sana verildi. Senden evvel hiç bir peygambere verilmemişti. Biri Fatiha-i Şerife, öteki de sure-i Bakara'nın sonlarıdır. Sen bunlardan okuduğun her harfe karşılık mutlaka içlerindeki (sevaplara, derece) lere nail olur (kavuşur) sun." dedi. [\[17\]](#)

Hazreti Enes (Radyallahu Anh) in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir "Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir kere seferde konaklamıştı. Ashabı (adamların) dan bir kişi yanına geldi, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hemen ona dönerek: "Sana Kur'anın en üstün (suresi) ni haber vereyim mi ?" buyurdu ve sonra Fatiha'yi okudu. [\[18\]](#)

(Fatihayı şerifenin ayetlerinin izahı uzun olup, ayet-ayet verilecek mananın arası çok açıldığından, kardeşlerimiz, bu büyük surenin kelime manasını bir arada bulsun diye, önce kısaca kelime manası, sonra da meal ve izahlarıyla beraber tefsir edilmesi uygun görülmüştür). [\[19\]](#)

Fatiha Suresi Ve Tamamının Kelime Manası

Allah (Tealâ Hazretlerin) in ismi şerifiyle teberrük ederek (bereketlenerek okumaya) başlarım. Öyle Allah-u Tealâ ki, Rahman sıfatıyla muttasıf (sıfatlanıcı), yani kullarına acımakta nihayete (sona) varan, hakiki (gerçek) nimet verici. Yine öyle Allah-u Tealâ ki, Rahim sıfatıyla muttasıf, yani ziyade ve hakiki nimet verici.

Hamd, (tazim yolu üzere güzel vasıflarla medh-ü sena olunmak, övülmek) kime mahsustur ? Allah (Celle Celâluhu) ya mahsustur. Öyle büyük Allah kî, Bütün âlemlerin (varlıkların) Rabbidir yani seyyidi (ulusu) yetiştiricisi, mütasarrifi (idarecisi) dir. öyle büyük Allah ki, Rahman sıfatıyla muttasıf (mahlûkatına acımakta nihayete varan, hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış), yine öyle büyük Allah ki, Rahim sıfatıyla muttasıf (ziyade hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış). Daha, öyle büyük Allah ki, ceza (kıyamet) gününün maliki (yegane sahibi). (Ya Rabbi!) Yalnız sana

ibadet (kulluk) ederiz ve ancak senden yardım isteriz. Hidayet et, ulaştır. Kimi ? bizi, neye? yola, öyle yol ki, dosdoğru olucu, yani dosdoğru yol olan din-i mübin-i islâm'a bizi kavuştur. Nedir o doğru yol öyle kulların yoludur ki, inam (iyilik) ettin kime? Onlara, öyle inam ettiğin kullar ki, gazap olunmamış, kimin üzerine onlar üzerine, yani kendilerine gazap edilen (kızılan) Yahudilerden başka olan kullar, daha ? ve dalâlete düşücü sapık (Hristiyan) ların dışında kalan kullar yani bizi, gazap olunmayan ve dalâlete düşmeyen kullarının yoluna hidayet et (kavuştur). Âmin ! [\[20\]](#)

Fatiha Suresinin Meal Ve İzahlarıyla Beraber Kelime Manası Ve Tefsiri

Kelime Manası

Allah (Tealâ Hazretlerinin) ismi şerifiyle teberrük ederek (bereketlenerek okumaya) başlarım, öyle Allah-u Tealâ ki, Rahman sıfatıyla muttasıf (sıfatlanıcı), yani kullarına acımakta nihayete (sona) varan, hakiki nimet verici yine öyle Allah-u Tealâ ki, Rahim sıfatıyla muttasıf (ziyade hakiki nimet verici). [\[21\]](#)

Meal-i Şerifi

Rahman (çok acıyıcı) ve rahim (son derece esirgeyici) olan Allah'ın (Celle Celâluhu) ismi (şerifi) yle (teberrük ederek, bereketlenerek) başlarım. [\[22\]](#)

İzahat

Surelerin başındaki bismelenin ayet olduğunda ittifak (görüşbirliği) vardır. Ancak başında bulunduğu surelerden, bir ayet olup olmadığı hususunda ihtilâf (görüş ayrılığı) vardır. Şöyleki; Hanefîlere göre Besmele müstakil (başlı başına) bir ayet olup surelerin arasını ayırmak için bir kere indirilmiş ve her surenin başında tekrarlanmıştır. O surelerden bir ayet değildir. Şafîlere göre ise, her surenin başındaki Besmele o surenin ayetidir ve 114 sureyle beraber 114 kere inmiştir. Nitekim Neseî tefsirinde zikredildiğine göre, Medine, Basra ve Şam, kurrası (Kıraat alimleri) ve fukahası, (fıkıh alimleri) Besmele'nin, ne Fatiha'dan, ne de diğer surelerden ayet olmadığına ittifak etmişler (birleşmişler) dir. Neml suresinin otuzuncu ayet-i kerimesindeki Besmele müstesna, zira oradaki besmele o sureden bir ayettir.

Ancak surelerin başlarındaki Besmele-i şerifeler, sureleri birbirinden ayırsın ve kendileriyle başlanarak teberrük edilsin (bereketlenilsin) diye yazılmıştır, İmam-ı Azam efendimiz ve ona uyanların mezhebi budur. (Rahimehumullah) bundan dolaydır ki, onlara göre namazda, Besmele cehrî (sesle) okunmaz.

Mekke ve Küfe kurrası ise, Besmele'nin Fatiha'dan ve her sureden ayet olduğu görüşü üzeredirler. İmam-ı Şafî ve ashâbı (Rahimehumullah) bu görüş üzeredirler, bunun içindir ki, onlar namazda Besmele'yi cehrî (sesli) okurlar.

Onlar bu hususta şöyle delil getirmişlerdir. Kuran-ı Azimü'ş-şan'ın kendisinden olmayan şeylerden tecrit edilmesi (soyulması) emrolunduğu hâlde, Selef-i Salihin (geçmiş büyükler) mushafta Besmele'yi sabit kıldılar (yazdılar). Böylece Besmele'nin Kurandan olduğu anlaşılmıştır.

İbn-i Abbas (Radiyallahu Anhuman) ın da: "Besmele'yi terkeden Allah-u Tealâ'nın kitabından 114 ayeti terk etmiş olur." buyurduğu rivayet edilmiştir.

Biz Hanefiler içinse, Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) den rivayet edilen şu hadis-i şerif delil olmaktadır.

Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) nin "ben Peygamber (Efendimiz Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in şöyle buyurduğunu işittim." dediği rivayet edilmiştir: "*Allah-u Tealâ Hazretleri buyurdu ki, ben namazı (Fatihayı) kendimle, kulum arasında ikiye böldüm, kulum için istediği vardır. Kul: dediği zaman, Allah-u Tealâ, kulum bana hamdetti (beni medhetti) buyurur. Kul: dediği zaman, Allah-u Tealâ kulum bana sena etti (beni övdü) buyurur. Kul: dediği zaman, Allah-u Tealâ kulum bana 'tazim etti (beni büyük tuttu) diğer bir kere de: Kulum işini bana havale etti buyurur. Kul: dediğinde, Allah-u Tealâ bu, benimle kulum arasındadır, kulum için istediği vardır, buyurur. Kul: dediğinde, Allah-u Tealâ Hazretleri, bu, kulum içindir ve kulum için istediği vardır.*" buyurur. [\[23\]](#)

Bu hadis-i şerifte, Efendimiz (Saüailahu Aleyhi ve Sellem) in Fatiha-i Şerifeye ile başlaması, Besmele'nin Fatiha'dan bir ayet olmadığına delildir. Fatihadan olmayınca icmaen (ulemanın söz birliğiyle) diğer surelerden de olmaz.

Şafî'lerin zikrettiği deliller ise, bizi bağlamaz, zira bize göre Besmele-i şerife, surelerin arasını ayırmak için indirilen müstakil (başı başına) bir ayettir. Fahu'l-İslâm Mebsut'ta böyle zikretmiştir. [\[24\]](#)

Allah ismi şerifi: Cenab-ı Hakkın Zatını, sıfatlarını, fiillerini cami olan (içine alan, hepsini birden ifade eden) Lâfza-i Celâl'dir. Bütün kemal (yüksek) sıfatlar ondadır. Hak ve batıl mabut (tapınılan şey) lere itlâk edilen (kullanılan) ve cemilenen "Tanrı" kelimesi "Allah" lâfzının yerini tutamaz. Çünkü Allah lâfzı cemilenmez (çoğaltılmaz), zira "Allah'a mahsus bir isimdir." (Celle Celâluhu) birdir, tesniyesi, cemisi (hiç bir türlü çoğulu yoktur).

Burada yeri gelmişken, Besmele-i şerife hakkında geçen bazı hadis-i şerifleri ve büyüklerin sözlerini beyan'a çalışalım :

İbn-i Ömer (Radiyallahu Anhuma) den rivayet edilmiştir ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Cibril-i Emin bana vahiy getirdiği zaman ilk olarak derdi.*" [\[25\]](#)

İbn-i Abbas'ın (Radiyallahu Anhuma) şöyle dediği rivayet edilmiştir :

"Müslümanlar (asr-ı saadette bulunan sahabe-i kiram) Besmele inmeden bîr sure'nîn bittiğini bilmezlerdi. Besmele-i şerife indiği zaman (surelerin arasını ayırdığı için bir surenin bittiğini ve diğer surenin başladığını) anlardılar."^[26]

İbn-i Abbas (Radıyallahu Anhuma) dan rivayet edilmiştir ki, Hazreti Osman (Radıyallahu Anh), Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Besmele'den sordu. Resullullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de şöyle buyurdular: "*O (Besmele), Allah-u Tealâ'nın isimlerinden bir isimdir. O'nunla Allah'ın en büyük ismi (İsm-i A'zam) arasında ancak, gözün siyahıyla beyazı arasındaki kadar mesafe vardır. Yani o kadar yakındırlar.*"^[27]

İbn-i Abbas (Radıyallahu Anhuman)ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Allah'ın en büyük ismi "ALLAH" ismi şerifidir."^[28]

Cabir İbn-i Abdullah'tan (Radıyallahu Anh) rivayet edildi ki:

"Besmele-i şerife inince bulut şarka (doğuya) kaçtı, rüzgar sakin oldu (dindi),deniz dalgalandı, bütün hayvanlar kulak verdiler. Şeytanlara da semadan taşlar yağdı. Ve Allah-u Tealâ Besmele-i Şerife hangi şey üzerine okunursa muhakkak o şeyde bereket yaratacağına dair İzzet ve Celâl'ine (ululuğuna ve büyüklüğüne) yemin etti."^[29]

İbn-i Mesut (Radıyallahu Anh) un şöyle buyurduğu rivayet edildi:

"Her kim, Allah-u Tealâ'nın ondokuz zebaniden kendisini kurtarmasını istiyorsa, Besmele okusun ki, Allah-u Tealâ onun için Bismelenin her bir harfinden ondokuz meleğin herbirine karşı bir kalkan yapsın."^[30]

İbn-i Abbas (Radıyallahu Anhuman)ın merfu'an (Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem e isnadederek) şöyle dediği rivayet edilmiştir :

"Şübhesiz bir muallim (hoca) bîr sabiye (küçük çocuğa): "Besmele oku." dediği zaman, o hocaya da, çocuğa da, onun anne ve babasına da, cehennemden beraat (kurtuluş) yazılır."^[31]

Hazreti Ali (Radıyallahu Anh) den rivayet edilmiştir ki o, (Efendimiz Sallallahu Aleyhi ve Sellem 'e isnat ederek) şöyle buyurdu :

"Bir tehlikeye düştüğünde: de. Zira bunun sebebiyle Allah-u Tealâ, dilediği çeşit çeşit belâları geri çevirir."^[32]

Safvan İbn-i Selim'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir :

"Cinler insanların eşya ve elbisesini kullanırlar. Sizden hanginiz bir elbise alır veya koyarsa Besmele çeksün zira Allah'ın ismi mühürdür."^[33]

Hazreti Aişe (Radıyallahu Anhan) nin şöyle buyurduğu rivayet edildi :

Besmele-i şerife inince dağlar inim inim inledi. O kadar ki, Mekke ehli dağların uğultusunu duydular ve: "Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dağları da büyüledi." dediler. Bundan dolayı Allah-u Tealâ bir duman gönderdi taki, Mekke ehlinin başına çöktü. Bunun üzerine Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki: "Her kim yakinen (şüphesiz) inanarak Besmele-i şerifeyi okursa, dağlar onunla beraber teşbih eder. Ancak dağların bu teşbihi duyulmaz."

İbn-i Mesut (Radıyallahu Anh) dan rivayet edildiğine göre, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Her kim Besmele-i Şerifeyi okursa, her harfine onun için dört bin sevap yazılır, onun dört bin günahı silinir, ve kendisi dört bin derece yükseltilir."* [\[34\]](#)

Ömer İbn-i Abdülâziz'den rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yerde duran bir kitaba (kâğıda) rastladı, yanındaki delikanlıya *"Bu kağıtta ne var ?"* diye sordu. O da: *var."* dedi. Bunun üzerine Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): *"Bunu yapana Allah lanet etsin! Allah'ın ismini ancak (yakışan) yerine koyun."* buyurdu. [\[35\]](#)

Hazreti Enes (Radıyallahu Anh) den merfuan, (Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)e isnadedilerek) şöyle rivayet edilmiştir :

"Her kim, kendisinde besmele bulunan bir kâğıdı çiğnenmesin diye, ta-zimen (hürmetle) yerden kaldırırsa, Allah'ın indinde siddikler (en doğru kullar) dan yazılır. Ve anne-babası kâfir de olsalar azapları hafifletilir." [\[36\]](#)

Kelime Manası

Hamd, yani tazim yolu üzere güzel vasıflarla medh-ü sena olun-mak, övülmek kime mahsustur? Allah'a (Celle Celâluhu) (özellikle ona aittir), öyle büyük Allah ki, Bütün âlemlerin (varlıkların) Rabbidir. [\[37\]](#)

Meal-i Şerifi

Hamd, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a (Celle Celâluhu) mahsustur. [\[38\]](#)

İzahat

Ayet-i Celilerim başında bulunan "Harf-i tarif i (bildirme harfi), ya ahd-i haricî içindir (başında bulunduğu kelimenin fertlerinden daha önce belli olan ve bilinen bir bölüme delâlet etmektedir). Buna göre mana; Kâmil (en üstün) hamd yani Allah-u Tealâ'nın kendine yaptığı hamd veya Peygamberlerin hamdi veya kâmil evliyanın hamdi demektir. Yahutta istiğrak ve umum içindir (başında bulunduğu kelimenin bütün fertlerini içine almaktadır) ki, buna göre mana; Bütün hamdler demektir. Yahut cins içindir (başında bulunduğu kelimenin fertlerini kastetmeden genel bir manaya

delâlet etmektedir). Buna göre mana; Hamdin cinsi ve hakikati (gerçeği) demektir ki, zahir ehline göre bu mana daha uygun ve daha mübalâğalıdır. Çünkü hamd'in hakikati Allah'a mahsus kılındığına (sadece ona ayrıldığına) göre bütün fertleri buraya zaten girmiş olur.

Hamd: ihtiyarî (kendi isteğiyle) yapılan bir iyiliğe karşı,tazim yoluyla, gönül hoşluğuyla, güzel sıfatlarla medh-ü sena olunmak (övülmek) ten ibarettir.

Daha açık bir ifadeyle diyen bir insan, Cenab-ı Hak'ın büyüklüğüne delâlet eden bütün isim ve sıfatları sayarak O'nu yüceltmış gibi olur. Ancak kişi cümlesini lisanen söylerken, bu cümlenin manayı şerifini de kalbiyle düşünmelidir. Zira insan, ruh ve bedenden yaratılıp bu ikisinin bir araya gelmesiyle tamamlandığı gibi, cümle-i şerifesini lisanıyla okurken, kalbiyle de, o cümlenin manasını düşünürse, lâfız ile manayı birleştirmiş olacağından, o hamd, kâmil ve tam olur.

Bu şekilde yapılan bir ibadet, huzur-u kalp (kalbin Mevlâ'dan haberdar olması) yla yapılmış olur ki, bütün ibadetlerde aranılan da huzur-u kalple yapılmasıdır. Nitekim Hazreti Halid-i Bağdadî Zülcenahayn (Kuddise Sırrıhu) Risale-i Halidiye'sinin vukuf-i kalbî bahsinde: "Ve eğer zikir ve taat (ibadet),vukuf-i kalbî (kalbin Mevlâ'dan haberdar olmasın) dan halî (boş) olursa, o zikir ve taat ruhsuz beden gibidir ve itibardan hariçtir (kıymetsizdir)." buyuruyor.^[39]

Kezalik (yine böylece), Mustafa ismet Garibullah (Büyük Şeyh Efendi) (Kuddise Sırrıhu) Risale-i Kudsiye'sinîn, Sıfat-ı ilâhiye ve Esmâ-i Sübhaniye bahsinde şöyle buyurmuştur :

Beytin hulâsası (öz manası): "Bir salik (Allah yolcusu) Mevlâ Tealâyı kastetmeden bin yıl Allah dese, yani Allah ismini okurken o ismin sahibi olan Zat-ı Pak-i Süphaniye'yi düşünmeden bin yıl Allah, Allah dese, vakitleri boşa gider, bir şey kazanamaz. Çünkü asıl maksat isim değil, o ismin sahibi olan Mevlâyı hatırlamaktır. Allah ismi şerifini tekrarlararken, bu ismin medlulü (delâlet ettiği şey) olan Mevlâ Tealâyı kasdet ki, Cemal-i bakemale seyredelim." Yani kemal sahibi olan Mevlâ Tealâ'nın cemalini müşahedeye(görür gibi olmaya) doğru manen yürüyelim.^[40]

Ancak, burada şunu da ifade edelim ki, Allah dostları bu sözleri milletin ümidini kırmak için değil, bilakis talip (Allah'a ulaşmak isteyen) ler himmetlerini âli (gayelerini yüce) tutsunlar ve ciddi çalışıp, asıl maksut olan"huzur-i kalple ibadet" e ulaşsınlar için söylemişlerdir. Demek oluyor ki, bütün ibadetlerden maksat Allah'ı (Celle Celâluhu) hatırlamaktır."Huzur-i kalp" de bundan ibarettir.

Nitekim bir ayet-i celilesinde Cenab-ı Hak, Musa (Aleyhisselam) a hitapla şöyle buyurmaktadır

"(Bütün ibadetleri cami olan içine alan) Namazı, beni hatırlaman için dosdoğru kıl."(Ta-Ha: 20/14)

Görülüyor ki, Cenab-ı Hak bu ayet-i celilede, bütün ibadetleri içine alan namazın, kendisinin zikredilmesi (hatırlanması) için kılınmasını emrediyor.

Bu makamda İmam-ı Suyutî, Dürrü'l-Mensur namındaki muteber tefsirinde şu rivayetleri zikretmiştir.

Abdullah İbn-i Amr (Radıyallahu Anh)dan rivayet olundu ki. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Hamdetmek (demek) şükürün başıdır. Hamdetmeyen bir kul Allah'a şükretmiş olmaz."*

Hakem İbn-i Umeyr (Radıyaitahu Anh) den rivayet olundu ki. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Sen dediğin zaman şüphesiz Allah'a şükretmiş oldun. O'da senin nimetini ziyade edecek (artıracak) tır."*[\[41\]](#)

Ibn-i Abbas (Radıyallahu Anhuma) dan rivayet olundu ki:

"Şükür kelimesidir, kul dediğinde Allah-u Tealâ kulum bana şükretti buyurur."[\[42\]](#)

Cabir İbn-i Abdullah (Radıyallahu Anh)dan rivayet olundu ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Zikrin en üstünü , duanın en üstünü de dir."*[\[43\]](#)

Ebu Abdurrahman El-Cubaî'nin (Rahimehullah) şöyle buyurduğu naklolunmuştur:

"Namaz şükürdür, oruç şükürdür, Allah için yaptığın her şey bir şükürdür. Şükürün en üstünü ise, demektir."[\[44\]](#)

İmam-ı Hasan (Radıyallahu Anh) dan rivayet edilmiştir ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Allah-u Tealâ bir kuluna bir nimet verirse o kul, o nimete karşı Allah-u Tealâya hamd ederse, muhakkak onun Allah'a hamdetmesi, kendisine verilen o nimetten daha üstündür, o nimet ne olursa*

olsun."[\[45\]](#)

Hazreti Enes (Radıyallahu Anh) den rivayet edilen diğer bir hadis-i şerifte de Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Eğer bütün dünya kenarı ve köşesiyle ümmetimden bir adamın elinde olsa, sonra o kişi dese, elbette elhamdülillah (diyerek o kişinin Allah'a hamdetmesi) bütün dünyadan efdal (daha üstün) dir."*[\[46\]](#)

Abdullah İbn-i Amr (Radıyallahu Anh)dan rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Teşbih mizan'ın yarısıdır. ise, mizanı doldurur.,*

için de, Allah'a varıncaya kadar hiç bir perde yoktur. Yani hiç bir perde önüne çıkmadan, doğru Mevlâ'ya varır."

Esved İbn-i Serî' (Radıyallahu Anh)den rivayete göre, Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) : "*Övülmeyi Allah-u Tealâ'dan daha çok seven hiç bir şey yoktur. Bundan dolayı kendini övmek üzere bütün hamdler Allah'a mahsustur* buyurdu." [\[47\]](#) ()

Enes İbn-i Malik (Radıyallahu Anh) den rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)şöyle buyurdu: "*Tevhid cennetin bedeli (ödenecek karşılığı) dır. bütün nimetlerin bedelidir. Ve kullar cenneti (cennetteki dereceleri) amellerine göre bölüşecek (paylaşacak) lardır."* [\[48\]](#)

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) den rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Allah'ın hamdiyle başlanınayan, her hatırlı ve kıymetli işin sonu kesiktir, (bereketsizdir)." [\[49\]](#)

İbn-İ Abbas (Radıyallahu Anhuma) dan rivayete göre, Resullullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Sizin biriniz aksırduğında derse, melek der. O kişi derse, melek (Allah sana rahmet etsin) der."* [\[50\]](#)

Hazreti Ali (Radıyallahu Anh) den şöyle rivayet edildi:

"Her kim, duyduğu her aksırma anında derse, ebediyen diş ve kulak ağrısı çekmez." [\[51\]](#)

Vasilet İbn-i Eskal (Radıyallahu Anh) dan rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Her kim aksırandan evvel hamederse, ona karın ağrısından hiç bir şey zarar vermez."* [\[52\]](#)

Musa İbn-i Talha (Radıyallahu Anh) dan rivayet edildi ki, Allah-u Tealâ Süleyman (Aleyhisselam) a şöyle vahyetti: Eğer bir kişi yedi denizin ötesinden aksırorsa, beni hatırla (bana hamdet)." [\[53\]](#)

Hazretİ Ali (Kerremallahu Vechehü) den rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yakınlarından bir müfrezeyi muharebeye gönderirken:

"Ey Allahım ! Eğer onları sağ salim geri döndürürsen, sana hakkıyla şükretmem üzerime borç olsun." buyurdu. Çok zaman geçmeden sağ salim döndüler. Bunun Üzerine Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

"*Allah'ın bol nimetlerine karşı, bütün hamdler Allah'a mahsustur."* buyurdu. Hazreti Ali (Radıyallahu Anh) diyor ki: Bunun üzerine ben; Ya Resulallah ! Siz: "Allah onları sağ salim geri döndürürse ona hakkıyla şükredeceğim." buyurmadınız mı ?" dedim. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de: "*Yapmadım mı ?*" buyurdu. Yani

diyerek Allah'a hakkıyla şükretmiş oldum ve böylece ahdimi yerine getirdim, demek istediler. [\[54\]](#)

Muhammed îbn-i Harb (Rahimehuüah) dan rivayet edildi ki, Süfyan-ı Sevrî (Kuddise Sırruhu) şöyle buyurdu:

Hem zikirdir, hem şükürdür. Ondan başka hem zikir, hemde şükür olan hiç bir şey yoktur." [\[55\]](#)

Ayet-i celilede geçen kelimesi birinci babdan mastar olup terbiye etmek, yetiştirmek manasındadır. Mevlâ Tealâ Hazretleri daima yetiştirme sıfatı üzere bulunduğundan, mübalağaten (çokluk için) kendisine mastar ıtlak olunmakla (kullanılmakla) sanki o yetiştirmenin ta kendisi olmuş demektir

Veya vezinde sıfat-ı müşebbehe olup aslı dur, idğam olarak bu hâle gelmiştir. Buna göre geride zikredilen mübalağa yoksa da, sıfat-ı müşebbehe vezinde devam ve sebat vardır.

Rab: Bütün eşyayı, bütün varlıkları adem (yokluk) tan,vücuda (varlığa) çıkarıp, tedricen (derece-derece) kemale erdiren Zat'a denir.

Cenab-ı Hakkın Rabliğini, yani tedricen yetiştiriciliğini izah için, varlıkların en mükerremi, en şerefli olan insanı ele alalım :

Bu insan bir zaman yoktu sonra, büyük Allah'ımız (Celle şanuhu) onu, yokluk âleminden varlık âlemine şöyle çıkardı;

Mevlâ Tealâ Hazretleri önce su, hava, toprak, ateş (hararet) i icadetti (yarattı) ki bunlara Anasır-ı Erbaa (dört asıl unsur) denilir. Sonra, bu dört şeyden terkip ettiği (birleştirdiği) bir çamurdan, bütün beşerin babası olan Âdem (Aleyhisseiâm) m bedenini yarattı.

Nitekim Rabbimiz (Celle Celâluhu)bir ayet-i celilesinde şöyle buyurmaktadır:

"Elbette muhakkak biz (Azimü'ş-şan) insanı, (beşerin babası olan Âdem Aleyhisseiâm 'ı), kuru, kara, kokmuş bir çamurdan (balçıktan) yarattık." (Hıcr: 15/26)

Bundan sonra, Allah-u Tealâ kdem(Aleyhisselâm) in bedenine ruh vererek insanlığını tamamlamış oldu.

Rabbimiz (Celle şanuhu) bir ayet-i celilesinde de şöyle buyuruyor:

"Sonra Allah (-u Tealâ) insanı tesviye etti, (yaradılışını düzgün azasını noksansız kıldı). Ve ruhundan ona (şekilsiz bir hâlde) üfledi (ona ruh verdi)." (Secde: 32/9.)

Cenab-ı Hak, Âdem (Aleyhisselâm) bu şekilde yarattıktan sonra, Havva (Radıyallahu Anha) validemizi, Âdem (Aleyhisselam) m sol kaburga kemiklerinin birisinden yarattı. Bu hususta da Cenab-ı Hak, şöyle buyurmaktadır:

"Ey insanlar! O Rabbinizden sakının ki, sizi tek bir nefisten (Âdem Aleyhisselâm dan) yarattı ve zevcesini (eşi Havva Radıyallahu Anha validemizi) de, ondan (Âdem Aleyhisselâm kaburga kemiklerinin birisinden) yarattı." (Nisa: 4/1.)

İşte Allah-u Tealâ'nın Rab'liği Âdem babamızla Havva validemiz (Aleyhisselam) hakkında bu şekilde tahakkuk etmiş (meydana gelmiş) tir. Ondan sonraki beşer (insan) neslinde, Allah-u Tealâ'nın Rab'liğinin meydana gelmesini de şu şekilde izaha çalışalım: İnsanın ve bütün hayvanların gıdası olan ekin, meyvave sebzeleri Mevlâ Tealâ'nın güneş, ay, yıldız, rüzgar, bulut ve yağmur gibi sebeplerle ne şekilde terbiye ettiği (yetiştirdiği) herkesin malûmu (bilmiş olduğu bir şey) dir.

İnsan bunları gıda olarak midesine indiriyor, bu gıdalar, kimyahane gibi olan midede kudreti ilâhiye (İlâhî kuvvet) le halledildikten (hazmedildikten) sonra, insanın içindeki çeşitli organlar vasıtasıyla beden her uzvuna lâıyk ve uygun olan cüz seçilip sevkediliyor (gönderiliyor). Şöyle ki: Göze gidecek madde seçilip göze, kulağa gidecek madde seçilip kulağa, tırnağa gidecek madde seçilip tırnağa gönderiliyor. Eğer seçilen cüzler lâıyk ve uygun olmayan uzuvlara gönderilse, meselâ; Göze lâzım olan cüz kulağa, kulağa lâzım olan göze gönderilecek olsa, kulak da, göz de muattal kalır (çalışmaz hâle gelir).

Bu ne büyük bir sanattır ki, akıllar hayran oluyor ! Hâl böyleyken bu kudret sahibini bulmamak, ne büyük bir mahrumiyet ve ne muazzam bir zarardır. Bu mahrumiyetten Rabbimiz cümlemizi muhafaza buyursun ! Âmin.

Zikredilen bu gıdalardan, her uzvun münasibi (uygunu) olan cüz seçilip yerine gönderildiği gibi, insanın yaratıldığı nutfe (meni) de seçilip babanın belkemiğine, annenin göğüs kemiklerine gönderiliyor. Ve cinsi münasebet vasıtasıyla ana rahmine dökülüyor, orada bir müddet nutfe olarak kalıyor sonra, donuk kan, yani akıcılığını kaybetmiş, ete dönmeğe yakın bir hâle çevriliyor, sonra et parçası hâline döndürülüyor, sonra beden iskeletinin kemikleri hâline getiriliyor. Sonra o iskelet hâlinde olan kemiklere, et ve deri, elbise gibi giydiriliyor. Böylece beden tamamlanmış oluyor, sonra o bedene ruh verilip, yeni bir yaratılışla yaratılıyor. Nitekim bu durum Allah-u Tealâ Hazretleri tarafından şöyle izah edilmektedir :

"Ve andolsun ki, biz (Azimü's-şan) insanı çamurdan (ibaret olan) bir hulasa (öz) den yarattık." -- "Sonra onu metin (sağlam) bir karargâh'ta bir nutfe (meni, insanın yaratıldığı su) kıldık." - "Sonra o nutfeyi bir kan pıhtısı hâline getirdik, müteakiben o kan pıhtısını da bir parça et kıldık, sonra o et parçasını da kemiklere çevirdik, o kemiklere de bir et giydirdik. Bilâhare, onu başka bir yaratılışla yarattık (ona ruh verdik). Artık musavvir (suret verici), mukaddir (her şeyi ölçü üzere yapıcı) olanların en güzeli olan Allah (-u Tealâ), pek mübarektir, çok yücedir." (Müminun: 23/12-14)

Ana rahmindeki terbiyesi (yetiştirilmesi) tamamlandıktan sonra, emri ilâhi (Allah'ın izni) yle doğan çocuğu, Allah-u Tealâ Hazretleri, bu defa annesi babası vasıtasıyla terbiye edip, büyütüp kemale ulaştırıyor.

Hulâsa "**Rab**": Varlık âlemlerini yaratan, terbiye ve teniniye eden (yetiştirip, büyüten) maddî ve manevî kemale ulaştırın "Allah (Celle Celâluhu) " demektir, işte varlıkların en mükerremi (kıymetlisi) ve en şerefli olan insanı, kemale ulaştırın Allah-u Tealâ, sebze, meyva, ekinleri ve her şeyi de böylece yoktan yar edip, en küçük hâlimden başlayarak en olgun durumuna kadar getirendir.

Meselâ: Bir buğday, mısır, üzüm, arpa tanesini, bir ağacı, bir otu ve bir çiçeği yoktan yar edip en küçük hâlimden, en büyük hâline ulaştıracak Allah-u Tealâ'dan başka bir Rab bulabilir miyiz ? asla bulamayız !

Bu sayılanların hepsi maddî terbiyedir. Bir de manevî terbiye vardır ki, asıl terbiye odur. Mevlâ Tealâ bunu da, tarafı ilâhîsinden (kendi tarafından) indirmiş olduğu kitaplar, göndermiş olduğu peygamberler (Sallallahu Aleyhim ecmein)ve onların varisleri (vekilleri) olan ulema ve meşayih (alimler ve şeyhler) vasıtasıyla yapmaktadır. Kuran-ı Azimü's-şan bu iki terbiyeyi de tafsilâtli (ayrıntılı) bir şekilde beyan etmektedir.

İşte böyle bir terbiyeyi ancak Mevlâ Tealâ yapabilir, bütün insanlık âlemi bundan âcizdir. Öyleyse, bütün insanlık âlemi ve mükellef (sorumlu) olan â-lemlerin hepsinin, Allah-u Tealâ Hazretlerine boyun eğip, emirlerini tutup yasaklarından kaçarak, acziyet (güçsüzlük) ve abdiyet (kulluk) larını izhar etmeleri (ortaya koymaları) lâzımdır.

Onlar bu vazifelerini yapmadıkları takdirde, huzur-u İlâhîde (öldükten sonra diriltildiklerinde), büyük bir muhasebe ve muhakemeye duçar olacaklarını (tutulacaklarını) unutmasınlar ! Ve yol yakinken, gelecek büyük felâketlere maruz kalmadan (yakalanınadan), O büyük Kadir-i mutlak'a dönerek, emirlerini tutup yasaklarından kaçarak bu felaketten kurtulsunlar. Bu ise ancak dünyada mümkündür, ahirette pişmanlık fayda vermez. O hâlde akıllı kişinin uyanınası gerekir.

kelimesi lâfzının cemi (çoğulu) dur. Âlem: Cenab-ı Hak'dan gayri (başka) her şeye denir. Ayrıca mahlukat içerisinde her bir sınıfa da, âlem denilir. Meselâ: İnsanlar âlemi, melekler âlemi, cinler âlemi. İşte bu itibarla âlem lâfzı cemilenerik denilmiştir.

Âlem kelimesinde, alâmet manası da vardır. Mahlukat (yaratılmış olan her şey) yaratanın varlığına nişan olduğu için, mahlûkata: "âlem" denilmiştir.

Mademki âlem, Cenab-ı Hak'kın varlığına, birliğine ve kudretinin (gücünün) sonsuzluğuna nişandır, öyleyse her insanın her mükellefin bu âleme bakıp, çok tefekkür ederek (düşünerek) Mevlâ'nın var olduğunu bilmesi ve O'nun büyüklüğünü

anlamakta günbegün ilerlemesi lâzımdır. Kişi, Cenab-ı Hakkı bilmekte ilerlediği kadar, imanı kuvvet bulur imanı kuvvetlendiği kadar da, teslimiyeti ve itaati artar. Böyle bir Allah'ın hiç bir emrine itiraz edilemeyeceğini (karşı gelinemeyeceğini) kat'î olarak bilir. Ve Allah'ın emirlerinin mecmuu (toplamı) olan îslâmiyetin, hiç bir maddesine muhalefet edilmemesinin lâzım olduğunu anlar.

Kâinatı bu kadar güzel nizam (düzen) içinde yaratan, terbiye eden (yöneten) Allah'ımızın (Celle Celâluhu) , bu kâinatı yaratmasında, nizam ve terbiyesinde (idaresinde) hiç bir noksanlık düşünülmediği gibi, vaz etmiş (ortaya koymuş) olduğu İslâmiyette de, hiç bir kusur ve noksanlık düşünülmez. O hâlde İslâmı noksansız kabul ve tatbik etmek (yaşamak) lâzımdır.

Mevlâ Tealâ'nın "Bütün âlemlerin Rabbi" olması hususunda (hakkında), Cabir İbn-i Abdullah (Radiyallahu Anh) dan şöyle rivayet edilmiştir:

Hazreti Ömer'in (Radiyalahu Anh) Emiru'l-Müminin (Müminlerin emiri, devlet reisi) olduğu senelerden birinde, çekirgeler azaldı. Hazreti Ömer (Radiyallahu Anh) bunun hikmetini sordu, kimseden bir cevap alamadı ve bundan dolayı üzüldü. Sonra Yemen'e Şam'a, Irak'a vesair memleketlere adamlar göndererek oralarda çekirgelerden görülen var mı, yok mu ? diye sordurdu. Yemen tarafına gönderdiği bir kişi bir avuç çekirge getirerek önüne koydu. Hazreti Ömer (Radiyalahu Anh) çekirgeleri görünce: diyerek üç kere tekbir getirdi sonra şöyle dedi. Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in şöyle buyurduğunu işitmişim :

"Allah-u Tealâ bin tane ümmet yaratmıştır. Bunların altıyüzü denizde dörtyüzü karadadır. Ve bu ümmetlerden ilk helik olacak olan çekirgelerdir. On lar helak olunca ipi kopmuş boncuklar gibi diğer ümmetlerde ardarda helak olacaktadırlar. Yani Hazreti Ömer (Radiyallahu Anh) çekirgelerin yaşadığı haberini alınca, ümmetlerin helaki başlamadı diye sevindi." [\[56\]](#)

Vehb (Kuddîse Sırruhu) Hazretlerinin şöyle dediği rivayet edilmiştir : "Şüphesiz Allah'ın onsekiz bin âlem'i vardır. Dünya ise, bu âlemlerden sadece biridir." [\[57\]](#)

Hamd'ın Ne Şekilde Yapılacağını Kullara Talim (Öğretmek) İçin Cenab-ı Hak'ın Kendine, Kendi Şanına Yakışan Şekilde Hamdettiğini Beyan Eden Ayet-i Kerimeler Ve Mealleri

1- *"Bütün hamdler, O Allah'a mahsustur ki, kulunun (Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem *in) üzerine o kitabı (Kuran-ı Kerimi) indirdi ve onda hiç bir eğrilik (mana ve lâfzında bir çarpıklık) yapmadı.* (Kehf: 18/1)

2- *"Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Al-laha mahsustur. (Bunca ayet ve delillerin zuhurundan, meydana çıkmasından) sonra, kâfir olanlar (hâlâ putları, kendilerini yaratan, besleyip büyüten) Rab'leriyle denk tutuyorlar."* (En'am: 6/1)

3- "Ve O, Âllah'dır. Ondan başka hiç bir ilâh yoktur. Önünde (dünyada) da sonunda (ahirette) de hamd ona mahsustur, hüküm de onundur. Ve siz ancak ona döndürül (üp götürül) eceksiniz." (Kasas: 28/70.)

4- "Göklerde ve yerde ne varsa (hepsi), kendisinin olan Allah'a hamd olsun. Ahirette de hamd O'nundur. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olan da yalnız O'dur." (Sebe': 34/1)

5- "Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı (olmak üzere, kendisiyle peygamberleri ve salih kulları arasında) elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yaratmakta ne dilerse (onu) artırır. Şüphesiz yok ki, Allah her şeye hakkıyla kadir (gücü yeten) dir." (Fatır Suresi: 35/1)

6- "Ve (habibim) şöyle de: Hamd Allah'a mahsustur. O, ayetlerini size gösterecek, siz de onları (görüp) tanıyacaksınız. Ve Rabbin ne yapacağınızdan gafil (habersiz) değildir." (Neml: 27/93.)

7- "Andolsun ki, onlara: "Gökten su indirip onunla, Ölümünün ardından yer yüzünü canlandıran kimdir?" diye sorsan, elbette, «Allah.» derler. De ki: (Öyleyse) hamd, Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu aklını kullanmazlar." (Ankebut: 29/63.)

8- "Andolsun ki, onlara gökleri ve yeri kimin yarattığını sorarsan, muhakkak «Allah» derler, (habibim) Sen: «Elhamdülillah (hamdolsun Allah'a)» de. Hayır, onların çoğu bilmezler." (Lokman: 31/25)

9- "De ki: «Hamd, evlât edinmeyen mülk (ün) de hiç bir ortağı olmayan züllün (güçsüzlük) den dolayı yardımcıya da (ihtiyacı) bulunmayan Allah'a aittir.» ve ona son derece tazim et de et " (İsra: 17/111) [\[58\]](#)

Peygamberlerin (Salavâtullâhi Aleyhim Ecmaîn) Hamdlerini Beyan Eden Ayet-i Kerimeler

1- "(İbrahim (Aleyhisselâm) buyurdu ki): "Bana (şu) ihtiyarlığ (im) a rağmen İsmail ve İshak (Aleyhimesselâm) ı bahşeden Allah'a hamdolsun. Şüphesiz benim Rabbin duayı elbette hakkıyla işitendir." (İbrahim: 14/39)

2- "Andolsun kî, biz Davudfa ve (oğlu) Süleyman (Aleyhisselâm) a ilim vermişizdir, (bundan dolayı) onlar: "Bizi mümin kullarının bir çoğundan üstün kılan, Allah'a hamdolsun." dediler." (Neml: 27/1 5) [\[59\]](#)

Cennet Ehlinin Hamdlerini Beyan Eden Ayet-i Kerimeler

1- "(Cennette şöyle) derler: Bizden hüznü (tasayı) gideren, Allah'a hamdolsun. Hakikat, Rabbiniz çok yarlıgayıcı (af edici), çok şükredici (şükri kabul edici) dir." (Fatır Suresi: 35/34)

2- "Ve biz onların göğüslerinde (dünyadan kalma)kinden ne varsa söküp atacağız onların (köşklerinin ve saraylarının) altlarından ırmaklar akar ve derler ki: O Allah'a hamdolsun ki, bizi (hidayetle) buna kavuşturdu. Eğer Allah (Tealâ) bize hidayet etmeseydi, biz kendi kendimize hidayete eremezdik. Muhakkak ki, Rabbimizin Peygamberleri hakkı getirdiler. Ve onlara: "İşte (dünyada) yapmakta devam ettiğiniz (iyi işler) sayesinde varis olduğunuz (miras olarak verildiğiniz) cennet budur." diye nida edilecek (seslenilenecek) tir." (A'raf Suresi: 43)

3- "Onlar (cennete giren müminler): "Bize verdiği sözde sadık (doğru) olan ve bizi dilediğimiz yerde oturacağımız bu cennet yurduna varis kılan, Allah'a hamdolsun. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş !" derler. Melekleri görürsün ki, Rablerini hamdle teşbih ederek Arş'in etrafını kuşatmışlardır. Artık (kulların) aralarında hak (ve adalet) le hükmolunmuş ve (cennet ehli tarafından): "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun." denilmiştir." (Zümer: 39/74-75) [\[60\]](#)

Allah-u Tealâ Hazretlerinin, Bütün Âlemlerin Rabbl (Yaratıcısı Ve Terbiye Edicisi) Olduğunu Beyan Eden Ayet-i Kerimeler Ve Mealleri

1- "Size ne oluyor ki Allah için bir azamet ummuyor (Allah'a büyüklük tanımıyorsunuz), hâlbuki O, sîzi, muhakkak türlü türlü tavırlar (hâller) le yaratmıştır." (Nuh Suresi: 71/13-14)

2- "Ey insanlar ! Eğer siz öldükten sonra, tekrar dirilmekten bir şüphede iseniz (düşünün ki), biz sizi (n aslınız olan Âdem babanızı) topraktan, sonra tonun zürriyetini) meni (döl suyun)dan sonra, pıhtılaşmış (akıcılığım kaybetmiş) bir kandan, daha sonra da, hilkatı (yaratılışı) bellibelirsiz bir lokma et parçasından yarattık (ve bunları) size (kemal-i kudretimizi, son derece güçlü olduğumuzu) apaçık gösterelim diye (yaptık). Sizi dileyeceğimiz, muayyen (tayin edilmiş belli) bir vakte kadar rahimlerde durduruyoruz, sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyoruz, sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütüyoruz)." (Hacc: 22/5) den

3- "(Allah-u Tealâ) Onu (insanı) hangi şeyden yarattı ? Onu bir damla sudan yarattı da, onu takdir etti. Yani evvela kan pihüsü sonra, bir çiğnem et yaptı, sonra uzuvlarının şekillerini tamamladı. Hulâsa yaratılışı tamamlanıncaya kadar onu, O hâlden bu hâle getirdi." (Abese Suresi : 80/18-19) [\[61\]](#)

Kelime Manası

Öyle büyük Allah ki, Rahman sıfatıyla muttasıf, yani mahlûkatına (yaratıklarına) acımakta nihayete (son dereceye) varan, hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış, yine öyle büyük Allah ki, Rahim sıfatıyla muttasıf (ziyade hakiki nimet vericilikle sıfatlanmış). [\[62\]](#)

Meal-i Şerifi

Rahman ve Rahim (sıfatlarıyla muttasıf), yani bütün hamdler bu sıfatlarla muttasıf (sıfatlanını) olan Allah-u Tealâ'ya mahsus (sadece ona ait) tir. [\[63\]](#)

İzahat

Rahman: Lâfzı Arap lügatında ziyade acıyıcı manasını ifade eder. Acıyıcılık ise, bir mahlûkun (yaratığın), acınması icabeden (gereken) diğer bir mahlûka karşı, yumuşayıp tesirlenmesi demektir ki, bu tesirlerime neticesinde acıdığı mahlûka karşı ihsan ve iyilikte bulunur.

Cenab-ı Hak'kın Rahman oluşu ise, acıyıcılığın gayesi (neticesi) olan, mahlûkatına inam ve ihsan (iyilik) etmesi demektir.

Bu iki sıfatın Besmele'den sonra burada tekrar edilmesinde bir takım hikmetler zikredilmiş (söylenmiş) tir.

1- Besmele'de geçen sıfatlarından anlaşılan iki rahmet (acıma) Mevlâ Tealâ'nın zatına aittir. Buradaki rahmetler ise kâmil sıfatlara mensup (yüksek sıfatlarla alâkalı) dır.

2- Bu tekrar, Besmele'nin Fatihadan olmadığına işaret etmektedir. Zira Fatiha'dan olsaydı tekrar edilmezdi, nitekim Hanefî mezhebimize göre de böyledir. (Besmele Fatiha'dan bir ayet değildir).

3- kelimelerini tekrar etmekle Mevlâ Tealâ kullarını, kendisini çok anmaya teşvik etmiştir. Zaten Allah'ı sevmenin alâmeti (nişanı) O'nu çok zikretmektir.

Nitekim Aişe (Radıyallahu Anha) den rivayete göre, Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) : *"Kim bir şeyi severse, onu çok anar."* buyurmuştur. [\[64\]](#)

4- Mevlâ Tealâ "Bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur." buyurarak bütün âlemlerin Rabbi olduğunu zikrettikten sonra, oluşunu tekrar ederek, bu Rabliğini ya Rahmaniyet (dünyada yarattıklarına rızık vermek) veya Rahimiyet (ahirette müminleri mağfiret, affetme) ile yaptığını beyan etmektedir. Bundan dolayı da, bu sıfatlarından sonra, ceza gününün Maliki (hakimi, sahibi) olduğunu zikretmektedir.

5- Yine bu tekrarla kulunun, bu rahmetlere hamdederek kavuşacağına işaret buyuruyor. Zira beşerden, Allah-u Tealâ'ya ilk hamdeden Âdem (Aleyhisselam) olmuştur. Şöyleki; O, aksırınca dedi. O anda Mevlâ tarafından " Rabbin sana rahmet etsin." hitabına mazhar oldu (kavuştu).

6- Bu tekrar, talil içindir. Yani Mevlâ Tealâ bu sıfatları takındığından dolayı, bütün hamdlerin kendisine mahsus (ait) olduğunu beyan etmiştir. Zira bütün iyilikler ondan olduğu için, bütün hamdler de sadece ona mahsustur.

Cenab-ı Hak'kın Rahman ve Rahim oluşundan dolayı yaptığı inam ve ihsan (iyilik) lerin sayılması mümkün değildir. Ancak biz bunlardan bir kısmını sayalım ki, Mevlâ Tealâ'nın kullarına karşı ne kadar büyük iyiliklerde bulunduğu biraz anlaşılın ve ona şükür için ibadet vazifeleri ifa (yerine getirilme) ye çalışılın.

Cenab-ı Hak'km yaptığı iyiliklerin bidayeti (başlangıcı); Bizi bütün şer (kötülük), çirkinlik, noksanlık ve zeval (eksiklik) lerin kaynağı olan: Adem (yokluk) tan çıkarıp bütün hayır (iyilik) kemal (olgunluk) hüsün ve cemal (güzellik) lerin kaynağı olan Vücut'a (varlığa) kavuşturmasıdır.

En büyük iyiliği ise, taraf-ı ilâhî'sinden (kendisi tarafından) gönderilen Peygamberler (Salavatullahi Aleyhim Ecmain)ve onlara indirilen kitaplar, bahusus (özellikle) Peygamberler peygamberi Muhammed Mustafa (Aleyhissalâtu vesselam) ve bütün kitapları cami (içine alıcı) olarak, O'na indirilmiş olan Kuran-ı Kerim vasıtasıyla, bizi Esmâ ve Sıfat-ı İlâhiyesi (İlâhî isim ve sıfatları) ile Kenz-i mahfî (gizli hazine) olan Zat-ı Pak-i Sübhaniyesinin marifetine delâlet etmesi (kendisini bilme yolunu bize göstermesi) dir.

Cenab-ı Hak'km Rahman ve Rahim sıfatlarıyla bize inam buyurduğu nimetleri daha güzel anlayabilmek için, Müceddid-i elfî sanî, (ikinci binin yenile-yicisi olan) İmam-ı Rabbanî (Kuddise sırruhu) Hazretlerinin "Mektubat" isimli eserinde, Salihâ bir kadına yazmış olduğu mektubun baş tarafını burada tercüme edip yazmayı uygun görüyoruz. [\[65\]](#)

Mektup (17/3)

Bütün hamdler, bize inam eden (nimet veren) ve bizi İslâm'a hidayet eden (kavuşturan) ve bizi, ins-ü cin'nin efendisi, MuhammediAleyhisselam) in ümmetinden kılan, Allah-u Tealâyâ mahsustur.

Bilinnelidir ki, Hak Sübhanehu ve Tealâ Hazretleri müstakillen (başlı başına) inam edici (nimet verici) dir. Bu inam edilen nimet eğer vücut (varlık) sa, Mevlâ Tealâ Hazretleri tarafından karşılıksız verilmiştir. Eğer beka (varlığın devamı olan yaşamak) sa, yine Mevlâ Tealâ Hazretleri tarafından bahşedilmiştir. Ve eğer kâmil (üstün) sıfatlarsa, yine O Mevlâ'nın her şeye şamil (bütün yaratıkları kaplamış) olan rahmetinden neş'et edici (doğucu) dur.

Hayat (Dirilik), ilim (Bilmek), Kudret (gücü yetmek) Basar (Görmek), Semi (İşitmek). Nutuk (Konuşmak), işte bütün bu nimetler, Mevlâ Tealâ Hazretlerinden istifade edilmiş (alınmış) tır. had'den ve ad'den (sınırlanmaktan ve sayılmaktan) hariç olan enva-i çeşit nimetlerin ve sınıf sınıf kerem (iyilik) lerin hepsi Mevlâ Tealâ tarafından ifaza edilmiş (akıtılmış) tır.

O Mevlâ Tealâ güçlüğü ve şiddeti izale eder (giderir), duaları kabul eder ve belâları defeder (kaldırır).

Mübalâğayla (son derece) rızık vericidir. Re'fetinin kemalinden (esirgeyciliğinin son derece oluşundan) dolayı, günahları sebebiyle kullarından rızık-ları menetmez (engellemez).

Mübalâğayla örtücüdür. Affının ve tecavüzünün (kullarının günahlarına karşı azap etmekten vaz geçmesinin) bolluğundan dolayı, kulların günah irtikap etmeleri (işlemeleri) sebebiyle, onların hürmet perdelerini yırtmaz, yani onları ayıplarından dolayı rezil-ü rüsvay etmez.

Hilim sahibidir, (kullarına ceza vermekte acele etmez) umumi olan keremini (iyiliğini), dostlarından ve düşmanlarından menetmez.

Nimetlerinin en büyüğü, en âlâsı (yücesi), en şerefli ve en kıymetlisi bizi islâm'a davet etmesi (çağırması) ve bizi Darü's-Selâm (bütün afetlerden, felâketlerden kurtuluş) yurdu olan cennete hidayet etmesi (o cennetin yolunu bize göstermesi), ins-ü cin'nin Efendisine ittibaya bizi delâlet etmesi (uyuma yolunu bize göstermesidir). Zira ebedî hayat ve sonsuz nimetler bunlara bağlıdır.

Velhasıl (özetle) Mevlâ Tealâ'nın kullarına inamı (nimet verışı), ihsanı ve ikramı (iyiliği) güneşten daha açık, dünden daha belli, aydan daha parlaktır. [\[66\]](#)

İmam-ı Rabbani (Kuddise Sırruhu) Hazretlerinin mezkûr (bahsedilen) mektubundan yazmayı uygun gördüğümüz kısım burada sona erdi. Tamamını arzu edenler, bu mektuba müracaat etsin (başvursun) lar.

Rahman lâfzında beyan ettiğimiz manaların aynısı, Rahim lâfzında da vardır. Ancak Rahman kelimesinin harfleri çok olduğundan, Rahim kelimesinden daha ziyade (fazla) mana üzerine delâlet etmektedir.

Bu ziyadelik (fazlalık) iki şekilde düşünülür, biri ihsan edilen zatlar nazara alınarak (iyilik edilen kişiler düşünülerek), ikincisi ihsan edilen nimetlerin kendi değerlerine bakılarak; Birinci itibarla, Rahman sıfatıyla Cenab-ı Hak dünyada, mümine de, kâfire de ihsan (iyilik) edicidir. Rahim sıfatıyla ise, ahirette sadece müminlere ihsan edecektir.

İkinci itibarla, Rahman sıfatıyla Cenab-ı Hak ahirette müminlere değerleri sonsuz olan nimetler ihsan edecektir. Rahim sıfatıyla ise, dünyada mahdut (sayılı) olan nimetleri mümine de, kâfire de ihsan etmektedir.

İşte bu iki mübarek isimle dua eden kişi, Mevlâ'nın rahmetini celbetmiş (üzerine çekmiş) olur. Nitekim Hazreti Aişe (Radıyallahu Anha) nın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Bir kere babam (Ebu bekri's-Sıddik Radıyallahu Anh): "Sana bir dua öğreteyim miki ? Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onu bana öğretmiş ve İsa (Aleyhisselâm) onu havarilere (yakın adamlarına) Öğretirdi. Eğer üzerinde Uhud

dağı kadar borç olsa, elbette Allah-u Tealâ (bu dua bereketiyle) onu sana ödettirir." buyurmuştu, dedi.

Ben de: " Buyur öğret." deyince, babam: "Şu duayı oku !" buyurdu :

"Ey dertleri açan, gamları (kederleri) kaldıran, zorlananların dualarını kabul eden, dünya ve ahiretin Rahman'ı, ve onun (ahiretin) Rahim'i olan Allahım !. Bana sen merhamet edersin. Başkalarına muhtaç etmeyecek bir merhametle bana Sen acı."
[\[67\]](#)

Rahman ve Rahim kelimeleri sıfat-ı müşebbehe'dirler. İmam-ı Beyhekî'nin "Esmâ ve Sıfat" isimli eserinde zikrettiğine göre Rahman lâfzının İbranî (İbranîce) olduğu söylenmişse de, Cumhur-u Ulema (alimlerin çoğu) arapça olduğuna ve rahmet kökünden alındığına ittifak etmişler, (toplucu karar vermişler) dir. Bu lâfız mübalâğa olsun (fazla mana ifade etsin) için veznine nakledilmiştir. Acımakta eşi ve benzeri olmayan acıyıcı demektir. Bundan dolayı tesniyelenmez, cemilenmez, ama Rahim, tesniyelenir, cemilenir. Rahim kelimesi de aynı kökten alınmıştır. fe'îl vezninde olup, fail, yani Rahim manasmdadır. Bu vezinde de yine mübalâğa vardır.

Mesnevî sarihi Anharavî Hazretleri Fatıha tefsirinde şöyle buyurmuştur: insan "Allah'ın ahlakıyla ahlâklarım." kavli şerifinin gereğince, Mevlâ'nın bu büyük sıfatlarından nasibini alarak, Allah'ın kullarına acımalıdır. Ve böylece Mevlâ'nın rahmetine mazhar olmalı (ulaşmalı) dır.

Nitekim Abdullah İbn-i Amr (Radıyallahu Anh)dan rivayet edilen bir Hadis-i şerifte Efendimizi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Yer yüzündekilere acıyım ki göktekiler de size acısın." buyuruyor.
[\[68\]](#)

Bir Hadis-i şerifte de:

Üsâme İbn-i Zeyd (Radıyallahu Anh)den rivayete göre, Peygamberimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "*Allah (u Tealâ) kullarından ancak acıyanlara acır.*" buyurdu.
[\[69\]](#)

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) den rivayet edilen diğer bir Hadis-i şerifte de Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "*Acımayan acınmaz.*" buyurdu.
[\[70\]](#)

Abdullah İbn-i Amr (Radıyallahu Anh) dan rivayet edilen diğer bir Hadis-i şeriflerinde de Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) : "*Acıyanlara Rahman (Tealâ) rahmet eder.*" buyurdu.
[\[71\]](#)

Yakınlarımızın, çoluk-çocuğumuzun hastalıklarına, fakirliklerine acıdığımızdan ziyade, namaz kılmamalarına, oruç tułmamalarına, faiz yemelerine acımalıyız. Zira dünyadaki hastalıklar, zorluklar geçer ama ahiretteki belâlar bitmez, tükenmez binaenaleyh onlara iyiliği emretmeli ve onları kötülüklerden vaz geçirmeye çalışmalıyız ve böylece: Hazreti Cabir (Radıyallahu Anh) den rivayete göre,

Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"İnsanların en hayırlısı, insanlara en menfaatti olanda"* ^[72] Hadis-i Şerifinin verdiği müjdeye nail olmaya gayret etmeliyiz. ^[73]

Mevlâ Tealânın Rahman Ve Rahim Oluşunu, Dolayısıyla Kullarına Çok Büyük İyiliklerde Bulduğunu Beyan Eden Diğer Ayet-i Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

1- *"O, öyle bir Allah'tır ki, ondan başka hiç bir ilâh yoktur. (O) gizliyi de bilendir, aşikârı da. O (kullarını), çok acıyan ve çok esirgeyendir."* (Haşr: 59/22)

2 -"Rahman (kullarına çok acıyıcı olan Allah),Kuranı öğretti, tnsanı yarattı. Ona,beyanı (kalbine gelen manaları diliyle açıklamayı) öğretti.(Rahman: 55/1-4)

3- *"De ki: Gerek Allah diye (isim verip) çağırın, gerek Rahman diye (isim verip) çağırın, hangisiyle çağırırsanız nihayet en güzel isimler O'na mahsustur. Namazında pek bağıрма, sesini o kadar da kısma, ikisi arası bir yol tut."* (İsra Suresi :17/110)

4- *"(Kuran) Rahman ve Rahim olan Allah katından peyderpey (ayet ayet, birbiri ardınca) indirilmiştir."* (Fussilet: 41/2)

5- *"Onlara: "Rahman'a secde edin !" dendiği zaman: "Rahman da neymiş ? Senin bize emrettiğine secde eder miyiz hiç !" derler ve (bu secde emri) onların nefretini (büsbütün imandan ürküp uzaklaşmalarını) artırdı."*

(Furkan: 25/60 Secde ayeti.)

6- *"O, sizi karanlıklardan (küfür ve masiyetten), nur'a (iman ve taat nuruna) çıkarmak için üzerinize, melekleriyle beraber, salât eden (rahmetini gönderen) dir. O, (Halık-ı Kerim, kıymetli yaratıcınız) müminlere karşı çok merhametlidir."* (Ahzab: 33/43) ^[74]

Kelime Manası

Öyle büyük Allah ki, ceza (kıyamet) gününün maliki (hakimi). ^[75]

Meal-i Şerifî

Ceza gününün yegâne maliki, yani bütün hamdler, âlemlerin Rabbi, Rahman, Rahim sıfatlarıyla muttasıf (sıfatlanıcı) ve ceza gününün yegane sahip ve mutasarrıfı (yöneticisi) olan Allah-u Tealâ Hazretlerine mahsustur. ^[76]

İzahat

Malik: Sahip olduğu şeylerde, dilediği gibi tasarruf ve muamele (idare ve yönetme) de bulunan zat'a denir.

Din günü: Demektir ki, bundan maksat: Herkesin dünyada yaptığıının mukabilini (karşılığını) göreceği ceza günü, ahiret günüdür.

Bu hususta İbn-i Abbas (Radıyallahu Anhuma) şöyle buyurmuştur : "O günde dünyadaki gibi kimse bir şey'e sahip olamayacak, Allah-u Tealâ'nın hiç bir hükmüne karşılamayacaktır. O gün, mahlûkatın (yaratıkların) hesabının görüleceği gündür. Mevlâ Tealâ herkese hayırlı işlerine karşı hayırlı mükâfat, kötü işlerine karşı da, kötü ceza (karşılık) verecektir."

Allah-u Tealâ gerçekte dünya ve ahiretin yegâne maliki (sahibi) yse de, dünyada zahiren (görünüşte), bir takım tasarruf (idare) ve muameleleri kullarına vermiştir. Fakat ahirette zahirî tasarruflar (mükâfatlandırmak, cezalandırmak gibi bütün işler) ancak onun elinde olacağı için, burada ceza gününün maliki buyurulmuş, dünya ve ahiretin maliki buyurulmamıştır.

Bu ayet-i celilede, dünyada yapılan işlerin karşılığının verileceği gün olan kıyamet günündeki bütün tasarrufların Mevlâ'nın elinde olduğu beyan buyurularak, bütün kullar o gün huzur-i İlâhîde (Allah'ın huzurunda) hesap verecekleri hususunda kuvvetli bir şekilde ikaz edilmiş (uyandırılmış) tır.

Binaenaleyh onlar bu ikazdan dünyadayken mütenebbih olup (uyanıp), o huzura hesap vermek üzere çıkacaklarından korkarak, nefislerini arzu ve isteklerinden menedip (alıkoyup), Mevlâ'nın sevdiği ve razı olduğu işlere sevk-etmek (yönlendirmek) suretiyle, saadet-i ebediye'ye (sonsuz mutluluğa), cennet ve cemalullaha (Allah'ın cemaline) kavuşmak için ellerinden gelen gayreti son derece sarfetmeli (kullanmalı) dırlar.

Fakat kişi bu tenbih (uyandırma) dan uyanınayıp, kendi arzu ve isteklerine uyarak, Mevlâ'ya karşı gelip azarsa, varacağı yerin, kimsenin dayanamayacağı ebedî azap mahalli (sonsuz ceza yeri) olan cehennem olacağıında unuılmamalıdır. Nitekim Cenab-ı Hak bir ayet-i celilesinde şöyle buyurmaktadır :

"Ve Rabbi'nin makamından korkan kimse için iki cennet vardır." (Rahman Suresi: 55/46)

Yani Rabbi'nin muhasebe (hesaba çekmek)için kullarını dikeceği mahşerden korkarak isyan(günah)ları terkedip, emirleri tutanlar için iki cennet vardır. Diğer bir ayet-i kerimede de Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

"Artık kim taşkınlık etmiş ve dünya hayatını (ahiret üzerine) tercih eylemiş (üstün tutmuş) ise, şüphe yok ki, onun yurdu ancak cehennemdir. Fakat her kim Rabbi'nin makamından (huzurunda dikileceğinden) korkmuş ve nefisini hevaftan (sevdiğinden) nehyetmiş (vazgeçirmiş) se, artık şüphe yok ki, ancak cennet, o kimse için yurttur."
(Naziat: 79/37-41) [\[77\]](#)

Din (Ceza) Gününün Dehşetli Hâllerini Ve O Günde Bütün Tasarrufların Ancak Malikül-Mülk (Bütün Mülklerin Sahibi) Olan Mevlâ Tealâya Ait Olacağını Beyan Eden Diğer Ayet-i Kerimeler Ve Mealleri

1- *"İyiler hiç şüphesiz naim (cennetin) de, kötüler ise, muhakkak yakıcı ateş içindedirler. Din (ceza) günü oraya gireceklerdir. Ve onlar, ondan (ateşten) ayrılacak da değildirler. O din günü nedir ? (Bunu) sana hangi şey öğretti? O din günü nedir ? Tekrar (bunu) sana hangi şey bildirdi ? O, öyle bir gündür ki, hiç bir kimse, (diğer) kimseye, hiç bir şeyle fayda vermeye muktedir (güçlü) olamayacaktır. O gün, emir (bütün işler, yalnız) Allah'ındır."* (Infitar 82/13-19)

2- *"Bu bir gündür ki, konuşamazlar. Ve onlar için izin verilmez, itizarda da bulunamazlar (özür de dileyemezler). Tekzip edenlerin (yalanlayanların) o gün vay haline ! İşte bu, fasıl (dostlarla düşmanları ayırdetme) günüdür, sizleri de evvelkileri de toplayıverdik. Artık sizin için bir hile (kurtuluş çaresi) varsa, hemen bana hilede bulunun. O gün, mükezzip (yalanlayıcı) ların vay hâline."* (Mürselat: 77/35-40)

3- *"(O kavuşma günü) Bir gündür ki, onlar (kabirlerinden) harice (dışarıya) çıkarlar. Onlardan hiç bir şey Allah'a gizli kalmaz. (Allah onlara sorar) "Bu gün mülk kimindir ?" (Ve cevabını verir) Vahid (bir), Kahhar (istediğini zorla da olsa yaptırıcı) olan Allah'ındır."* (Mümin: 40/16)

İşte Fatiha-i Şerifeyi başından başlayıp tefekkür (düşünce) ve şuur (anlayış) la okuyarak, bütün hamdlerin, Rabbü'l-âlemin (bütün âlemleri yokluktan varlığa çıkarıp, onları tavırdan tavıra, şekilden sekile çeviren, kemale, olgunluğa erdirici), Rahman ve Rahim (kullarına sonsuz nimetler ihsan edici) ve Maliki yevmi'd-din (ceza gününün yegâne maliki ve o gündeki bütün hükümlerin mutasarrıfı, idarecisi) olan, Zat-ı Pak-i Sübhaniye'ye mahsus (özellikle ait) olduğunu gaibane (uzaktan) ifade eden kişi, biiznillâh-i Tealâ (Allah'-ın izniyle) bilmiş olur ki, ibadet (kulluk) ancak böyle bir Allah-u Tealâ'ya mahsustur ve yardım ancak böyle bir zattan istenilir.

Binaenaleyh bu şuurda (anlayışta) olan bir kimse:

" Sıfattan zat'a gel hakka gidelim. Cemali bâkemale seyredelim.

Mısraının manasınca, her şeyden hatta bu yüce sıfatlardan bile geçip bu sıfatların sahibi olan Mevlâ Tealâ Hazretlerine, cismi ve kalbiyle bilküllüye (bütünüyle) yönelerek, gaibden bahsederken (iltifat ederek) muhataba hitap etme (seslenine) şevkini (aşkını) kendinde bulup, şöyle der : [\[78\]](#)

Kelime Manası

Ancak sana ibadet ederiz. ve ancak senden yardım talep ederiz (isteriz). [\[79\]](#)

Meal-i Şerifi

(Ey Rabbimiz !) Yalnız sana ibadet eder ve ancak senden yardım isteriz. [\[80\]](#)

İzahat

ibadet, itaat etmek, son derece boyun eğmek demektir. İkrime (Radıyallahu Anh) nın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Kuran'da geçen bütün ibadet kelimeleri: Tevhid (Allah'ın birliğini kabul ederek inanmak) manasında, teşbih kelimeleri: Namaz, kunut kelimeleri de, taat (boyun eğme) manasındadır.

Ayet-i celilede geçen biz ifadesi, okuyan kişiye, yanındaki meleklerle, cemaatte bulunan kişilere ve bütün müminlere gitmektedir. Mevlâ Tealâ bununla; kişinin ben demeyip, biz demesinin, ibadet ve duasını diğer müminlerin ibadet ve dualarının arasına katmasının, lâzım olduğuna işaret etmiştir. Zira bu şekil düşünmek kişinin dua ve ibadetinin kabulüne sebep olur. Zaten cemaatle namaz da, bunun için meşru edilmiştir.

Kulun Mevlâ'sına yapmış olduğu bu hitabın (seslenişin) gerçek ve sahih (doğru) olması, ancak insanın kalp gözünün her şeyden iraz edip (dönüp), Mevlâ Tealâ Hazretlerine ikbal etmesi (yönelmesi) yle mümkün olabilir.

Burada yeri gelmişken şu önemli meseleyi izah etmek (açıklamak) ta büyük fayda mülâhaza ediyor (düşünüyor)uz.

EbuHureyre (Radıyallahu Anh) den rivayete göre, Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Selim) :"*Her insan İslâm fitratı(kabiliyeti)üzere doğurulur(yaratılır).*" buyurdu. [\[81\]](#)

Bu hadis-i şeriften anlaşıldığına göre her insan îslâm kabiliyeti üzere yaratılmıştır. Fakat bilfiil İslâm'ın meydana gelmesi Peygamberlerin talim ve tebliğleriyle (öğretme ve duyurmalarıyla) onların varisleri olan ulema ve meşa-yihın irşadına (yetiştirmelerine) bağlıdır. İnsan Şer-i Şerifi (Allah-u Tealâ'run dinini) öğrendikten sonra, Tarikat-ı Aliyye aşısıyla aşılır ve seyr-u sülûk'e, yani Mevlâ Tealâ Hazretlerine manevî bir şekilde yürüyebilmek için tayin edilmiş (belirlenmiş) vazifelere hakkıyla riayet (dikkat) ederse, Mevlâ'nın fazl-u ihsan (muvaffakiyet vermesi) de ona ulaşırsa, o zaman huzur-u kalple (kalbi Mevlâ ile beraber olarak) ibadet etme zevkini (tadını) elde etmiş olur.

Nitekim Risale-i Kudsiyye'de bu husus şu şekilde izah edilmektedir :

"Nakşibendi Tarikatına mensup olan kişi, sülûk eder."

Sülûk: Tasavvuf yoluna intisap ederek (girerek), riyazetle iştilal edip, (az yemek, az içmek, az uyuyup, az konuşmak gibi manevî vazifelerle meşgul olmak suretiyle) salik'in (Allah yolcusunun), Mevlâ ile kendi arasındaki perdeleri aşmak için manevî bir yürüyüşle yürümesinden ibarettir.

Şu ikinci şatr (parça) da bunun tefsiri (açıklaması) gibidir.

"(Bu kişi) gece-gündüz nefesine kement atar."

Kement: Düşmanı ve avlanırken bazı hayvanatı (hayvanları) tutmak için uzaktan atılan, ucu ilmikli ip ki, boyuna geçtikten sonra, çekilmekle sıkıştır.

"Bu muhterem kişi zikir ve tefekkür eder. (Bu şekilde nefisini bağlamış olur). İşte zikir, tefekkür, rabıta ve murakabe gibi Tarikat-ı Aliyye'nin vazifelerine çalışmak, nefse kement atmaktır. Bu vazifeleri yaparak nefse kement atılmadığı takdirde, nefis her zaman şehevanî (sevdiği) yollara dalmakla, Mevlâ ile kendi araştırma daha nice perdeler sokar ve bu sebeple Mevlâ ile huzurdan (beraberlikten) geri kalmış olur.

Ercümend: Muhterem, akıllı kişi demektir.

"(O muhterem kişinin, nefsi yakalamaktaki) çaresi azimetle (Ciddiyetle, dikkatle) amel etmekten başka bir şey değildir."

Beyt'in bu kısmı da şunu anlatıyor. Burada, bu kişi gece-gündüz nefse kement atmakla, acaba islâm'da olmayan başka bir şey mi icat ediyor? diye bir soru akla gelirse, cevap verilir ki: Hayır ! O kişinin gayesi ancak azimetle amel etmektir, ruhsatla amel değildir. Çünkü insan, namaz, oruç, hac gibi emirleri tutarak, Mevlâ'ya karşı vazifesini yapmış olur ama, bunları yapmak ruhsatla amelden ileri geçemez.

Azimetle amel etmek ise, Nakşibendi Tarikatının veya diğer Turuk-u Aliyye (yüce yollar) dan birinin kaide ve vazifelerini icra etmek (yerine getirmek) le mümkündür. Bu vazifelerin tamamı ise kitap, sünnet, icma (ulemanın birlikte karar vermesi) ve kıyas (alimlerin, delili açık olmayan bir meseleyi, delili açık olan bir meseleye benzeterek, onun deliliyle öbürünü ispat etmelerinden ibaret olan benzetmek) ten alınmıştır.

Azimetle amel etmeyi daha ziyade açıklamak için şu izahat uygun olur :

Tarikatta olan insan, yirmidört saatin bir kısmını tarikat kaidesi üzere zikrullah'a, (Allah'ı zikretmeğe), diğer bir kısmını beş vakit namazı cemaatle kılmaya, diğer bir kısmını işrak, kuşluk, evvabin, teheccüt gibi sünnet namazlara, diğer bir kısmını da uygun olan saatinde istirahatlerine ayırır ki:

Abdullah İbn-i Ebi Evfâ (Radiyallahu Anh) dan rivayete göre, Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) : "Âlim'in uykusu ibadet, nefesi teşbihtir." buyurdu.^[82]

Hadis-i şerifinin manasmca mutedil (ölçülü) şekilde yapılan istirahatler de şükürün ifasından (yerine getirilmesinden) sayılmaktadır.

Diğer saatlerini de mesleğine uygun olarak; Ders okutmak, ziraat, ticaret ve ammenin (umum insanların) ihtiyacıyla iştigale (uğraşmaya) ayırır. Bu işler de, Şer'i Şerifin koyduğu esaslara (kaidelere) uygun olduğu müddetçe, yine şükürün ifasından sayılır.

Erhamu'r-Rahimin (acıyanların en ziyade acıyıcısı) olan Allah-u Tealâ Hazretleri, bu şekilde çalışmaya devam eden kuluna, Risale-i Kudsiyye'nin bunu müteakip mısralarında belirtilen huzur-u daimî'yi (devamlı kendisiyle beraber olma makamını) fazl-u keremiyle (iyiliğinden dolayı) ihsan eder (verir).

Böylece o kul:

"Onlar devamlı huzur üzere ibadet etmeye ve şeriat (din-i mübin-i islâm) da istikamet etmeye (doğru bir şekilde yaşamaya) muvaffak olurlar."

Manasındaki mısraın sırrına ermiş olur ve: "Ancak sana ibadet ederiz." derken, hem lisanı, hem de kalbiyle Mevlâ'ya hitap etme (seslenine) şerefine kavuşur ki, huzur-u daimî üzere ibadet de bundan ibarettir.

Bütün ibadetlerin de bu şekilde olması istenmektedir. İşte bu huzur'a sahip olan kişinin ibadet ve istiane (yardım dileme) si asla reddolunmaz.

Nitekim Enes İbn-İ Malik (Radiyallahu Anhuma) Ebi Talha'nın (Radiyallahu Anh) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Biz Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber bir muharebede idik, düşmanla karşılaştığında onun: *"Ey ceza gününün maliki (sahibi) ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım isteriz."* diye dua ettiğini duydum o anda, kâfirlerin yere yıkıldıklarını gördüm, (anlaşılan melekler onlara önlerinden ve arkalarından vuruyorlardı.)" [\[83\]](#)

Ancak kul, bu duasının kabul olması için sözünde durmalı, Mevlâ'sından ve dostlarından başkasının yollarına uymamalı, onun gayrinden (başkasından) bir şey istememelidir.

Hikâye (nakl) edilmiştir ki, Süfyan-ı Sevrî (Rahmetullahi Aleyh) Hazretleri bir kere akşam namazında bir cemaate imam oldu deyince bayıldı düştü. Ayılınca kendisine ne oldu diye soruldu. Cevaben: "Bana ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım isteriz, diyorsun da, ya niçin doktorların ve padişahların kapılarına gidiyorsun? denmesinden korktum." dedi. [\[84\]](#)

İbadetin (Kulluğun) Ancak Mevlâ Tealâ'ya Yapılması Gerektiğini Beyan Eden Diğer Ayet-i Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

1- "Allah'a ibadet edin ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşta, yolda kalmışta, sağ ellerinizin malik olduğu kimselere (köle, cariye, hizmetçi ve benzerlerine) iyilik edin. Allah, kendini beğenen ve daima böbürlenmiş kimseyi sevmez." (Nisa: 4/36)

2- "Ey iman edenler ! Rükû edin, secde edin, Rabbinize ibadet edin, hayır (iyilik) işleyin ki, kurtuluşa nail olasınız (kavuşasınız)." (Hac: 22/77)

3- "(O), göklerin, yerin ve onların arasında bulunan şeylerin Rabbidir. O hâlde sen O'na kulluk et ve kulluğunda da iyice sebat (devam) et. O'nun bir adaşı (rakibi) olduğunu bilir misin ? (asla, yoktur)." (Meryem: 19/65)

4- "Ve bana ibadet edin ! İşte dosdoğru yol budur." (Yasin: 36/61)

5- "Ey iman eden kullarım ! Şüphesiz ki, benim arzım (yeryüzüm) geniştir. Binaenaleyh ancak bana ibadet edin." (Ankebut: 29/56)

6- "Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et." (Hicr:15/ 99)

7- "De ki: Muhakkak ben, Allah'a, dini (ibadeti), ona halis edici (sırf ona yapıcı) olduğum hâlde ibadet etmemle emrolundum." (Zümer:39/11)

8- "Ey insanlar ! Sizi ve sizden evvelkileri yaratmış olan Rabbinize ibadet edin, taki ittika etmiş (onun azabından sakınınsız) olasınız." (Bakara: 2/21)

9- "Şüphesiz, bu (tevhid ve îslâm dini), birtek din olarak sizin dininizdir. ve ben de, sizin Rabbinizim, o hâlde (başkasına değil)bana ibadet (kulluk) edin." (Enbiya:21/92)

10- "Hâlbuki onlar (ehli kitap) Allah'a, ibadeti ona halis kılıp Hanifler (bütün batıllardan hakka meylediciler) olarak ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından ve zekâtı vermelerinden başka bir şeyle emrolunmuşlardı ve işte en doğru din de budur." (Beyyine: 98/5) [\[85\]](#)

Hakiki Yardımı Yapmaya Ancak Allah-u Tealâ'nın Gücü Yettiğini, Bu Sebeple Yalnız Ondan Yardım İstenilmesi Gerektiğini, Onun Yardım Ettiklerine Kimsenin Galip Gelemeyeceği Ve Onun, Bu Yardımı Ancak Kendine (Dinine) Yardım Edenlere Yapacağını Beyan Eden Ayet-i Kerimeler

1- "Hem sabır (ve sebat) ile, hem namazla (hakdan) yardım isteyin, (gerçi) bu (namaz), elbette büyük (ağır ve zor bir şey) dir. Ancak huşu edicilere (Allah'a karşı yüksek saygı gösterenler) e değil." (Bakara:2/45)

2- "Ey iman edenler! (taata ve belâyaya) sabırla, bir de namazla (Haktan) yardım isteyin. Şüphesiz ki, Allah (in yardımı) sabredenlerle beraberdir." (Bakara:2/153)

3- "Allah size yardım ederse artık sizi yenecek yoktur. Sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size yardım edebilecek kim vardır ? Ve müminler ancak Allah'a tevekkül etsin (güvensin) ler." (Âli- İmran: 3/160)

4- "Onlar (o müminlerdir ki), haksız yere ve ancak "Rabbimiz Allah'dır." demelerinden dolayı yurtlarından çıkarılmışlardır. Eğer Allah, insanlardan bazılarını (n şerrini diğer) bazılarıyla defetmeseydi (savmasaydı, kaldırmısaydı) manastırlar, kiliseler, havralar ve içlerinde Allah'ın adı çok zikredilen mescid-ler muhakkak yıkılırdı. Ve elbette Allah, kendi (dini) ne yardım edenlere yardım eder. Şüphesiz ki Allah, elbette pek kuvvetlidir, pek izzetli (şerefli) dir. Onlar (o müminlerdir ki), eğer kendilerini yer (yüzün) de yerleştirirsek (bir iktidar makamına getirirsek), namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, marufu (akıl ve şeriatın kabul ettiği şeyleri) emrederler ve münker (kötülük) ten nehyederler. Ve (bütün) işlerin akıbeti Allah'adır (sonunda Allah'a varacaktır)." (Hac: 22/40-41)

"Ey iman etmiş olanlar ! Eğer siz Allah'a (dinine ve peygamberine) yardım ederseniz, O da size nusret verir (yardım eder) ve ayaklarınızı sabit kılar (dininden kaydırmaz). (Muhammed: 47/ 7)

Kullar, Cenab-ı Hak Tealâ Hazretlerine, ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım talebederiz (isteriz) kelâmlarıyla hitap edince, Allah-u Tealâ Hazretleri bu hitaba cevaben sanki: "Size ne şekilde bir yardımda bulunayım ?" buyuruyor Bunun üzerine, kullar ne gibi bir şeyi istiyebileceklerini bilemediklerinden veya ehemmiyetsiz (lüzumsuz) şeyler istiyebileceklerinden, yine kendisi, neyi istiyebileceklerini onlara Öğretmek üzere, şöyle buyuruyor : [\[86\]](#)

Kelime Manası

Hidayet et, ulaştır, kimi? bizi, neye? yola, öyle yol ki, dosdoğru olucu, yani dosdoğru yol olan din-i mübin-i islâm'a bizi kavuştur. [\[87\]](#)

Meal-i Şerifi

Bizi dosdoğru olan yola ulaştır. [\[88\]](#)

İzahat

îmam-ı Suyutî (Rahimehuitah) Dürrü'l-Mensur'unda Sırat-ı müstakim hakkında şu hadis-i şerifleri zikretmiştir.

Nevvas İbn-i Semfan'dan (Radiyallahu Anh) rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Allah-u Tealâ Sırat-ı müstakim'i (dosdoğru olan yolu) misal olarak beyan etti. Bu yolun iki tarafında duvar vardır. O duvarlarda açık kapılar var. Kapıların üzerinde de sarkıtılmış perdeler var. Yolun üzerinde bir davetçi bulunup: "Ey insanlar ! Hep beraber bu yola girin sakın eğilmeyin (başka yollara sapmayın)" diye nida ediyor (sesleniyor) yol üzerinde diğer bir çağına da: "Yola devam edin." diye bağıyor. İnsan o (duvardaki perdeli) kapılardan bir şey açmak isteyince, o çağına: "Sakın ha kapıyı açma." diye men ediyor (engelliyor). Ve: "Eğer onu açarsan mutlaka içine girersin/'diyör. İşte o yol islâm'dır. Yanındaki

perdeler, Allah'ın hudududur, (girilmesini yasak ettiği sahalardır ki, haramlardan ibarettir). O (üzerlerine perde sarkıtılmış) açık kapılar Allah'ın haramlarıdır. Yolun başındaki çağına, Allah'ın kitabıdır. Üstten bağırana ise, her müslümanın kalbinde bulunan, Allah-u Tealâ'nın vaizidir, (her müslümanın kalbinde bulunan Allah korkusu ve saygısıdır)."^[89]

Haris Aver (Radiyallahu Anh) in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir.

Mescide gittim bir de baktım ki, insanlar bir takım haberlere (dedikodulara) daldırmışlardı. Hemen Ali (Radiyallahu Anh) nin yanına girerek: "(Ey Emirel müminin) Şüphesiz bir takım insanların cami içerisinde bir takım havadise (dedikodulara)daldığımı görmüyor musun?" dedim. Ali (Radiyallahu Anh) de: "Bunu yaptılar mı?" dedi. "Evet!" dedim. Ali (Radiyallahu Anh): "Agâh ol ! Şüphesiz ben Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in: "Yakında fitneler kopacak." buyurduğunu işittim. Bunun üzerine ben: "O fitnelerden çıkış (kurtuluş) nedir (Ya Resulallah) ?" dedim. O da: "Allah'ın kitabı, Allah'ın kitabı! Onda sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin haberi (onlar hakkındaki bilgileri) ve aranızdaki-lerin (çözemediğiniz müşkillerinizin) hükmü (kararı) vardır. O, fasıl (hakla bakılı ayıran) dır. O, şaka değil (baştan sona ciddiyet) dir. O, öyle bir kitaptır ki, hangi bir cebbar (zorba) onu bırakırsa (ve zorla insanlara bıraktırırsa) Allah onu helak eder. Onun gayrinde (dışında) hidayet (doğru yol) ararsa Allah onu saptırır. O, Allah'ın sapasağlam ipidir. O, hakim (hikmetlerle dolu) bir zikir (vaaz-u nasihat) dır. O, dosdoğru yoldur. O, öyle bir kitaptır ki, istekler onun sebebiyle kaymazGnsanlarm arzu.ve istekleri ona bağlı kaldığı müddetçe doğruluktan ayrılmaz). Lisanlar onun sebebiyle karışmaz (ona başka söz karışmadığı için onu okuyan diller hakla batılı birbirine karıştırmaz). Âlimler ona doyamaz, çok tekrar edilmekle aşınmaz. Acaiplikleri (akılları hayrete düşüren fevkalâdelikleri) bitmez. O, öyle bir kitaptır ki, cinler onu duyduğunda:"Şüphesiz biz şaşılacak bir Kuran duyduk" demeden duramadılar. Her kim onu (n dediğini) söylese doğruyu söylemiş olur. Kim onunla hükmederse adalet etmiş olur. Onunla amel eden karşılığını bulur. Kim ona çağırırsa (çağıranda çağırılarda) dosdoğru yola hidayet edilmiş (kavuşturulmuş) olur. buyurdu. Ali (Radiyallahu Anh): "Ey Aver ! Bu (nasihatleri) beraberinde al. ^[90]

İmam-ı Begavî (Rahimehullah) Mealimü't-tenzil isimli eserinde zikrettiğine göre İbn-iAbbas ve Cabir (Radiyallahu Anhum) buyurdular ki: ."Dosdoğru yoldan murat gökle yer arasından daha geniş olan İslâmdır." İmam-ı Mukatil'de böyle buyurmuştur.^[91]

İbn-i Abbas (Radiyallahu Anhuma) dan diğer bir rivayette ise: "O dosdoğru yoldan murat Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in, ve iki büyük halifesi (olan Ebu Bekri's-Sıddik ile Ömerü'l-Faruk) (Radiyallahu Anhuma) nın yoludur."

İbn-i Mesud (Radiyallahu Anh) buyurdu ki: "Dosdoğru yol Kuran'dır." İmam-ı Ali (Radiyallahu Anh) dan de rivayet olunmuştur ki :

"Dosdoğru yol Allah'ın kitabıdır." ki, kendisinde hiç bir eğrilik yoktur.^[92]

Süfyan (Rahimehullah) m şöyle buyurduğu nakledilmiştir: "Kuranın tefsirinde hiç bir ihtilâf (değişiklik) yoktur. Ancak Kuran bütün manaları içine aldığından kendisinden değişik manalar murat edilebilir (anlaşılabilir)."^[93]

Übu'd-Derda (Radiyallahu Anh) buyurmuştur ki: "Sen Kuranın bütün yönlerini görmedikçe, tam manasıyla (Kuran-ı) anlayamazsın."^[94]

İkrime (Radiyallahu Anh) in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

İbn-i Abbas (Radiyallahu Anhuma), Hazreti Ali (Kerremellahu Vechehu) nin hük-müne karşı gelerek ondan ayrılan kişilerden bahsederken, şöyle dediğini duydum. Onlardan oniki bin kişi Hazreti Ali'den ayrılmıştı, bunun üzerine Ali (Radiyallahu Anh) beni çağırdı ve bana: "Git onlarla mücadele et. Onları, kitaba ve sünnete çağır, fakat onlarla, Kuranla mücadeleye kalkma, çünkü O (Kuran) bir çok yönler sahibidir, lâkin sünnetle mücadele et." dedi. Bunun üzerine ben: "Ey müminlerin emiri! Ben Allah'ın kitabını onlardan daha iyi bilirim, çünkü Kuran bizim evlerimizde indi." dedim. O:

"Doğru söyledin. Ama Kuran bir çok manalar taşıyan ve bir çok yönleri bulunan bir kitaptır. O, bir şey der, onlar bir şey der." (Yani Kuranın bir çok manaları, tevilleri bulunduğundan onların ağızları kapanmaz). Lâkin sen onlarla sünnetlerle (hadis-i şeriflerle) mücadele et, zira onlar sünnetten kaçacak yer bulamazlar. Yani hadis-i şerifler ayetlerin tefsiri gibi olduğundan onlar vasıtasıyla Kuranın maksadı anlaşılır ve böylece sana karşı konuşacak hâlleri kalmaz, dedi. Bunun üzerine İbn-i Abbas (Radiyallahu Anhuma) onların karşısına çıktı ve sünnetlerle onlarla mücadele etti. Böylece ellerinde hiç bir delil kalmadı.^[95]

Bu rivayetlerden, Sadece Kuranın mealine bakarak fetva vermeye çalışanların, sünnete ve fikha bakmadan doğru yolda olduklarını iddia edenlerin ne büyük bir sapıklık içinde oldukları açıkça anlaşılmaktadır.

Said İbn-i Cübeyr (Radiyallahu Anh) buyurdu ki: "Sırat-ı müstakim. Cennet yoludur."

Sehlübn-ü Abdullah (Radiyallahu Anh) buyurdu ki: "Sünnet ve cemaat yoludur."

Bekribn-i Abdullah el Müzeni (Radiyallahu Anh) buyurdu ki:

"Resullullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)in yoludur."

Ebul'aliye ve Hasan (Radiyallahu Anhuma) buyurdular ki: "Sırat-ı Müstakim, Resullullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in kendisiyle Âl-i Ashabı (yakın adamları) ndan ibarettir."

Bu ayet-i celile'den anlaşıldığına göre, ibadeti bitirdikten sonra, hemen peşine dua etmek şer'î bir kaidedir. Tefsir-i Teysir'de zikredilmiştir ki:

tevhide açıklamaktır, Mevlâ'dan yardım istemektir, ise dinde sebat (devam) istemektir. Zira hidayet

üzere sabit olmak hacet (istek) lerin en ehemmiyetlisidir. Bütün nebiler ve velilerin en büyük isteğidir.

Nitekim Yusuf (Aleyhisselam) *"Ya Rabbi ! Beni müslüman olarak al."* diye duada bulunmuştur. (Yusuf: 12/101)

Firavun'un sihirbazları da tevbe ettikten sonra:

"Ey Rabbimiz üstümüze sabır yağdır ve bizi müslümanlar olarak al. " diye dua etmişlerdir. (A'raf : 7/126)

Sahabe-i Kiram da: (Rıdvanullahi Aleyhim Ecmain) *"Ya Rabbi! Bizi ebrar (en iyi kullar) la beraber (onlar gibi) öldür."* demişlerdir. (Ali İmran: 3/193)

Beyzavî tefsirinde zikredildiğine göre, Mevlâyâ ulaşmış ve onu bilmiş olan bir kul, bu duayı yaptığında şunu kastetmiş olur :

"Ya Rabbi ! Bizi senin manevî yolunda seyr-ü sülük etmeye (yürümeye) irşad et (kavuştur), taki bu sebeple karanlık hâllerimizi bizden mahvet (sil) ve bedenlerimizin perdelerini (ihtiyaçlarımızın bize perde olmasını) izale et (gider) ki, senin mukaddes nurunla aydınlanalım ve seni senin nurunla görelim."

Molla Fenarî Hazretleri (Rahimehullah) şöyle buyurmuştur: Bu zikredilen mana, Seyr-i Fillah'ın, yani Allah'ın manevî yolunda yürümenin sonsuz olduğuna dayanmaktadır. Binaenaleyh kul, bu sonsuz yolda ilerlemek için Mevlâ Tealâ Hazretlerinden daima sebat istemelidir. [196](#)

Cenab-ı Hak'ın İnsanları Sırat-ı Müstakim'e Daveti Hakkındaki Ayet-ı Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

1- *"Ve Allah (-u Tealâ bütün kullarını) selâmet'evine'(bütün afetlerden, tehlikelerden kurtuluş yeri olan cennete) davet ediyor ve dilediğini dosdoğru bir yola hidayet buyuruyor, (kavuşturuyor)."* (Yunus: 10/25)

2- *"insanlardan bir takım sefih (kendini bilmez) ler yakında diyeceklerdir ki: Onları, (müslümanları) tarafına teveccüh ettikleri (yöneldikleri) kiblelerinden hangi şey çevirdi ? De ki: Meşrik (doğu) da, mağrip (batı) da Allah'ındır. Dilediği kimseyi dosdoğru bir yola kavuşturur."* (Bakara: 2/142) [197](#)

Hidayete Erdirmenin Ancak Allah Tarafından Olacağını, Onun Hidayete Erdirdiklerini Kimsenin Saptıramıyacağını Beyan Eden Ayet-i Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

1- *"Dosdoğru yolu bildirmek Allah'a aittir. (Yolların) bazıları ise eğridir. (Allah) dileseydi muhakkak hepinizi toptan hidayete erdirirdi"* (Nahl: 16/9)

2- *"Ve Allah kime hidayet ederse onu bir saptırıcı yoktur. Allah (düşmanlarına karşı) intikam sahibi, (emrinde mutlak, tek başına) bir galip değil midir ?"* (Zümer: 39/37)

3- *"Allah kime hidayet ederse, ancak o dosdoğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa onlar (en büyük) zarara uğrayanların ta kendileridir."* (A'raf Suresi: 7/178) [\[98\]](#)

Allah-u Tealâ'nın Dosdoğru Yola Kavuşturduğu Kullarının Kimler Olduğunu Ve Onların Bazı Hâllerini Beyan Eden Ayet-i Kerimeler Ve Meal-i Şerifleri

1- *"O kimseler ki, iman etmişler ve imanlarını bir zulüm (şirk) le bulatırmamışlardır. İşte korkudan emin olmak onlara aittir. Ve hidayete (dosdoğru bir yola) ermiş olanlarda ancak onlardır."* (En'am: 6/82)

2- *"Ve onların (o büyük peygamberlerin) babalarından, zürriyetlerinden ve kardeşlerinden bir çoklarını da (hidayete erdirdik) ve onları (kullarımız arasından) seçtik ve kendilerini dosdoğru bir yola kavuşturduk."* (En'am: 6/87) [\[99\]](#)

Cenab-ı Hakkın, Seçtiği Kullarını Dünyada Dosdoğru Yola Kavuşturduğu Gibi Ahirette de Onun Neticesi Olan Cennete Kavuşturacağını Beyan Eden Ayet-i Kerime Ve Meal-i Şerifi

1- *"Ve biz onların göğüslerinde kin'den her ne varsa, hepsini söküp attık onların (köşklerinin ve saraylarının) altlarından ırmaklar akar. Ve derler ki: "O Allah (-u Tealâ'y) a hamdolsun ki, bizi buna (cennete) kavuşturdu. Eğer Allah (-u Tealâ) bize hidayet etmeseydi biz kendi kendimize hidayete eremezdik. Mu-hakkak ki, Rabbimizin peygamberleri hakla geldiler." Ve onlara işte bu (o) cennettir ki, siz buna (salih) amelleriniz sebebiyle varis oldunuz (kondunuz) diye nida olunacaktır."* (A'raf : 7/43) [\[100\]](#)

Kelime Manası

O dosdoğru yol Öyle kulların yoludur ki, inam ettin (çok büyük iyilik ettin) kime ? onlara, öyle inam ettiğin kullar ki, gazap olunmamış, kimin üzerine ? onlar üzerine, yani kendilerine gazap olunan yahudilerin gayri olan kullar, daha ve dalâlete düşücü (Hristiyan) lardan başka olan kullar, yani bizi, gazaba uğramayan ve dalâlete (sapıklığa) düşmeyen kullarının yoluna hidayet et (kavuştur). Âmin ! [\[101\]](#)

Meal-i Şerifi

Kendilerine inam ettiklerinin yoluna (ulaştır). Gazap olunan (yahudi) le-rin ve dalâlete düşücü olan (Hristiyan) ların yoluna değil. [\[102\]](#)

İzahat

Kendilerine inam olunan kullar, şu ayet-i kerimede vasıfları geçen kullardır ki, en büyük insan onlardır.

"Her kim Allah ve Resulüne itaat eder (boyun eğer) se işte onlar Allah'ın kendilerine inam (ve ihsan)ettiği kişilerle beraberdir.(Mevla'nın inam ettiği kişiler ise), Nebiler (Salavatullahi Aleyhim Ecmain), Sıddıklar, Şehitler ve Salihler (dir) (Radıyallahu Anhum). Bunlar arkadaş olarak ne güzeldirler. İşte bu (onlarla refakat-arkadaş olmak) fazl (-u Keremi, iyiliği) Allah'dandır. Allah (-u Tealâ kimin kime güzel arkadaş olacağım) ziyade bilici olarak kâfi (yetici) dir." (Nisa: 4/69-70)

İmam-ı Begavî (Rahimehullah) , "Mealimü't-Tenzil" de şöyle zikretmiştir. İkrime (Radıyallahu Anh) buyurdu ki: "Kendilerine inam edilen kullar, îman ye istikamette sebat etmek kendilerine ihsan olunan kullardır ki, onlar da peygamberlerler cemaatıdır. (Salavatullahi ala nebiyyina ve aleyhim ecmain}.

İbn-i Abbas (Radıyallahu Anhuma) buyurdu ki: "Onlar dinlerini değiştirmeden önceki Musa ve İsa (Aleyhisselâm)ın kavimleridir."

Ebu'l-Âliye (Rahimehullah) buyurdu ki: "Onlar, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile Ebu Bekr Ve Ömer (Radıyallahu Anhuma) dir."

Abdurrahman İbn-i Zeyd buyurdu ki: "Onlar, Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve Ehl-İ Beyti (hane halkıdır). (Radıyallahu Anhum)

Şehribn-i Havşeb (Rahimehullah) buyurdu ki: "Onlar, Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) İn Ashabı ve Ehl-İ Beyt'idir. (Radıyallahu Anhum).

Gazaba uğrayanlardan maksat yahudilerdir. Zira, Mevlâ Tealâ Hazretleri bir ayetinde: *"Allah'ın lanet ve üzerine gazap ettikleri."* diye Yahudilerden bahsetmektedir. (Maide: 5/60)

Dalâlete düşenlerden maksat ise, Hristiyanlardır. Nitekim Mevlâ Tealâ Hazretleri bir ayet-i kerimesinde :

"(Ey Müminler !) Bundan (Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in Peygamber olarak gönderilmesinden)

evvel hakikaten sapıtan bir milletin (Hristiyanların) isteklerine uymayın." buyurmuştur. (Maide: 5/77)

Ebu Zer (Radiyallahu Anh) in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir, Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) "Gazap olunanlardan" sordum. "Yahudilerdir." buyurdu. "Sapıklardan" sordum, "Hristiyanlardır." buyurdu.^[103]

Bu hususta bir çok rivayetler vardır, hatta İbn-i Ebi Hatim: "Gazap olunanların Yahudiler, sapıkların da Hristiyanlar olduğuna dair müfessirler arasında hiç bir ihtilâf bilmiyorum." buyurmuştur.

Şerid (Radiyallahu Anh) m şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur :

Bir kere Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bana rastladı ben de, sol elimi sırtımın arkasına koymuş ve elimin içindeki çıkıntıya (baş parmağın altındaki yüksek yere) dayanmış bir hâlde oturuyordum.

Bana: "*Gazap olunan (Yahudi) lerin oturuşu gibi mi oturuyorsun ?* " buyurdu. ^[104]

Bu Hadis-i Şeriften anlaşılmaktadır ki; Müslüman, Allah-u Tealâ'nın gazabına ve lanetine uğramış olan Yahudi ve Hristiyanların adet, hareket ve modalarına uymamalıdır. Zira, Allah-u Tealâ onlara buğz ettiği (kızdığı) gibi, onlara uyanlara da buğz eder.

Sehlüb-nü Abdullah (Radiyallahu Anh) Hazretleri buyurdu ki:

Kendilerine gazap olunanlar bid'at ehlidir. Yani, yanlış itikat (inanç) ve amellere saplanan kişilerdir. Dalâlete (sapıklığa) düşenler ise, sünneti terk edenlerdir. Yani, Ehl-i Sünnet vel-cemaat'tan ayrılanlardır.

Fatiha'yı Şerifeyi okuyan kişinin: dedikten sonra, âmin demesi sünnettir. Dinleyen kişinin demesinde de büyük fazilet vardır.

Nitekim Ebu Hureyre (Radiyallahu Anh) dan rivayet edilen bir Hadis-i Şerifte Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

"İmam: dediğinde, siz âmin deyin, her kimin âmîn demesi meleklerin âmin demesine rastlarsa, o kişinin geçmiş günahları af olur."^[105]

Amin: Kabul et manasmdadır.

Üstadımız Hacı Ali Haydar Efendi (Kuddise Sırruhu} kendi Kuran-ı Keriminin kenarına şöyle yazmıştır: "Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): *dediğinde âmin der ve Sesini yükseltirdi.*" ^[106]

Şeyh Zade Tefsirinde zikredildiğine göre: "Âmin" ittifakla (ulemanın görüşbirliğiyle), Kuran'dan değildir. Âmin'in telaffuzu (okunması) u üzerine hafif bir sekte (duruş) dan sonra yapılmalıdır, taki Kuran olan, olmayandan ayrılsın. Âmin'i mushaflara yazmak ise bidattir. Buna ruhsat (müsaade) yoktur.

İmam-ı Süyutî (Rahimehullah) Dürrü'l-Mensur isimli Tefsir'inde âmin hakkında şu hadis-i şerifleri ve büyüklerin sözlerini nakletmiştir:

Ebi Meysere (Radıyallahu Anh) m şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Cibril-i Emin Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) e Fatıha-i Şerifeyi okuturken kelimesine ulaşınca: "Âmin de !" dedi. Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de: "Amin !" dedi." [\[107\]](#)

Ebu Musa'l-Eşarî (Radıyallahu Anh) den rivayet edildi ki, Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*(îmam) dediğinde, siz: deyin ki, Allah (Tealâ) size icabet (duanızı kabul) etsin.*" [\[108\]](#)

Sahabe-i Kiram'dan (Rıdvnullahi Aleyhim Ecmein) Ebi Züheyri Nemirî (Radıyallahu Anh) dua yapan bir adam gördüğünde ona: "Duanı le bitir. Zira sahife üzerine (basılan) mühür gibidir" derdi. Ve sonra ben bu hususta (bununla ilgili) size bir haber vereyim mi ? diyerek şöyle anlatırdı: "Bir gece Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) le beraber çıkmıştık, çok ısrarla dua eden Bir adama rastladık. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve sellem) onun dualarını dinlemek üzere durdu ve: "*Eğer mühürlerse (duasının kabulünü) vacip etti.*" buyurdu. Cemaatten biri: "Neyle mühürleyecek." dedi. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): *Âmin le (mühürleyecek) zira o, Âminle (duasını) mühürlerse muhakkak (duasının kabulünü) vacip kılmış olur.*" buyurdu. [\[109\]](#)

Hazreti Aişe (Radıyallahu Anha) dan rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Yahudiler sizi selâm ve Amin hususunda kıskandıkları gibi hiç bir hususta kıskanmış değillerdir." Yani Âmin ve selâmın onlara verilmeyip, size verilmesinden dolayı sizi çok kıskandılar. [\[110\]](#)

Muaz İbn-i Cebel (Radıyallahu Anh) den rivayete göre, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "*Yahudiler haset edici (kıskanç) bir millettir. Müslümanları üç şeyden daha fazla hiç bir şeyde kıskanmamışlardır. (müslümanları en çok kıskandıkları şey üç tanedir. Bunlarda): Selâm'a cevap vermeleri (selâm verene,ve aleykümüs selâm demeleri, namazda) safları dümdüz tutmaları ve farz namazlarda imamlarının arkasında âmin demeleridir.*" buyurdu. [\[111\]](#)

Hazreti Enes (Radıyallahu Anh) den rivayete göre, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Bana üç haslet (özellik) verildi. (birincisi),saflar içerisinde namaz (kılmak) bana ihsan edildi, (ikincisi), Selâm (müminlerin birbirine selâm vermesi) bana verildi ki o, cennet ehlinin tahiyyesi (selâmı) dır. Birde bana Amin verildi ki o, sizden öncekilerden hiç birine verilmemişti. Ancak Allah (-uTealâ) onu (Âmin'i) Harun (Aleyhisselâm) a vermişti. Zira Musa (Aleyhisselâm) dua ederken Harun(Aleyhisselâm) ise âmin diyordu." [\[112\]](#)

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) dan rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Amin, mümin (inanan) kullarının lisanında Rabbul Alemin (âlemlerin Rabbi olan Allah-u Tealâ) nın mühürüdür.^[113]

İbn-İ Abbas (Radıyallahu Ankuma) buyurdu ki: "Resullullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) e Âmin'in manasını sordum." "Ya Rabbi (duamı makbul) eyle! (demektir), buyurdu." ^[114]

Veki' ve İbn-i Ebi Şeybe, Hilal İbn-i Yessaf ve Mücahid'in (Radıyallahu Anhum) şöyle buyurdıklarını rivayet ettiler: "Âmin, Allah-u Tealâ'nın isimlerinden bir isimdir."^[115]

İbn-i Ebi Şeybe, Rebi' İbn-i Haysem'in (Radıyallahu Anhuma) şöyle buyurduğunu rivayet etti:

"İmam Fatıha'nın sonunda dediğinde istediğin duayla Allah'tan yardım iste." Yani o an duanın kabul olunacağı anlardandır. Binaenaleyh gaflet etmeyip o anı değerlendirmek ve kalpden dualar yapmak lâzımdır.^[116]

Hazreti Enes (Radıyallahu Anh) den rivayet edildi ki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Her kim Besmeleden sonra, Fatıhayı şerifeyi okur, sonrada Amin derse, gökte bir mukarreb (Allah'a en yakın) melek kalmaz hepsi onun için istiğfar eder (af ister).^[117]

^[11] Ayrıca bak. Zerkeşi, el-Burhan:11187.

^[12] Süheyl, er-Ravdu't-unf:l/274, Kastalanî, Mevahib:l/221

^[13] El-Mutteki, Kenzu'l-Ummal:l/559 N0:2515, el-Heysemi, M. Zevaid: 6/310.

^[14] El-Mutteki, Kenzu'l-Ummal:l/559 N0:2516.

^[15] Müslim, Salât:36,40, Tirmizi, Tefsir: 2.

^[16] El-Mutteki, el-Hindi, Kenzul-Ummal:l/557 No:2501.

^[17] İbn-i Mace, Ticaret:7, Buharî, İcare:16, Fezail'l-Kuran:9, Tıb:39, Müslim, Selâm:66, Ebu Davud, Büyü':38, Tıbl9, Tirmizî, Tıb:20.

^[18] El-Mütteki, Kenzu 'l-Ummal:l/557 No:2500.

^[19] Ebu Davud, Büyü':38, 3/266, No:3420, Tıb:39, Ahmed ibn-i Hanbel: 5/211.

[10] Darimî, Fezailü 'l-Kuran:12.

[11] Buhari, Fezailü'l-Kuran:9, Tefsir, Sure:1,15, Ebudavud, Vitir:15, Tirmizi, Sevabu'l Kuran:1, Nesei, İftitah: 26, İbn-i Mace, Edep:52, Darimi, Salât: 172, Fezailü'l-Kuran:12,İ. Malik, Muvatta, Nida: 37, A.b. Hanbel: 4/114.

[12] Tefsir-i Kurtubî, 1/113.

[13] Mutteki, Kenzu'l-Ummal:1/558, No:2504.

[14] Ebu Nuaym, Deylemî, el-Firdevs: 3/144 No:4386.

[15] Ebu Ubeyd, Suyutî, Dürrü'l-Mensur.1/16.

[16] Ebu Nuaym, Hilye: 3/297.

[17] Müslim, Musafirin:254, Neseî, İftitah 25.

[18] Hakim, el-Müstedrek; 1/1560.

[19] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/61-67.

[20] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/67-68.

[21] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/68.

[22] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/68.

[23] Müslim, Saiât-38,40, Ebu Davud, Salât:132,Neseî, İftitah:23, İbn-i Mace, Adab:52.

[24] Tafsilat için bak. Tefsir-i Neseî, 1/3, ayrıcaTefsir-i Kurtubî:1/92-95

[25] Darekudni: 1/305 No:13.

[26] Hakim, el-Müstedrek: 1/232.

[27] Hakim, el-Müstedrek: 1/552.

[28] Suyutî, D. Mensur 1/23.

[29] Suyutî, D.Mensur 1/26.

[30] Suyutî, D.Mensur 2/26.

[31] Suyutî, D.Mensur 1/26.

[32] Suyutî, D.Mensur 1/26.

[33] Suyutî, D. Mensur: 1/26

[34] Suyutî, D. Mensur 1/26.

[35] Ebu Davud, Merasil:239, Bab:95.

[36] Suyutî, D. Mensur 1/29.

Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/9-73.

[37] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/73.

[38] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/73.

[39] Bak. Sayfa: 58-59.

[40] Bak. sh 11.

[41] Suyutî, D.Mensur : 1/30.

[42] Suyuti, D. Mensur. 1/30.

[43] İbn-i Mace, Edeb:55.

[44] Suyutî, D. Mensur: 1/31.

[45] Abdû'r-Rezzak:10/424.

[46] Hakîm-i Tirmizî, Nevadirül-Usul:215.

[47] Suyutti D. Mensur : 1/32.

[48] Deylemî, el-Firdevs:2/74 No:2415.

[49] İbn-i Mace, Nikah:19, Ebu Davud, Edeb:18.

[50] Buharı, el-Edebü'l-Müfred: No:920.

[51] Buharı, el-Edebü'l-Müfred: No:926.

[52] Hakim-i Tirmizî, Nevadirü'l-Usul 152.

[53] Suyutî, D. Mensur:l/32.

[54] Suyutî, D.Mensur: 1/32-33.

[55] Suyutt, D. Mensur: 1/33.

[56] El-Mutteki, K. Ummal:11//269 No:31484.

[57] Ebu Nuaym, Hilye:4/70.

Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/73-82.

[58] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/82-83.

[59] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/83-84.

[60] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/84.

[61] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/84-85.

[62] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/85.

[63] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/85.

[64] El-Muttaki, Kenzu'l-Ummal: 1/425 No:1829.

[65] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/85-87.

[66] Mektubat-ı Imam-ı Rabbanî: C3, S.17, Mektup:17.

[67] Hakim el-Müstedrek: 1/515.

[68] Tirmizî, Bîrr:16, Ebu Davud, Edeb: No:4941, İbn-i Mace, Zühd:13.

[69] Buharî, Cenaiz:33, Eyman:9, Merda:9, Tevhid:25, Müslim, Cenaiz: 9,11, Ebu Davud ,Cenaiz:24, Edeb:58, Neseî, Cenaiz:22, İbn-i Mace, Cenaiz:53, A. İbn-i Hanbel: 5/204,206, 207.

[70] Buharî,Edeb:18, 27, Müslim, Fezaü:65, Ebu Davud, Edeb:145, Tirmizî, Bîrr:16, Ahmeâ İbn-i Hanbel:2/228, 241, 269, 514.

[71] Tirmizî, Bîrr:16, Ebu Davud, Edeb:58.

[72] El-Mutteki, K.Ummal:15/777 No:43065.

[73] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/87-90.

[74] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/90.

[75] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/91.

- [76] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/91.
- [77] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/91-92.
- [78] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/92-93.
- [79] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/93.
- [80] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/93.
- [81] Buharî, Cenaiz:80-93, Müslim, Kader.22,25, Tirmizi Kader-5, M.Ahmed:2/315-346.
- [82] Deylemi, el-Firdevs: 4/247 No:6731.
- [83] Suyutî, D.Mensur: 1/38.
- [84] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/93-96.
- [85] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/96-97.
- [86] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/97-98.
- [87] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/99.
- [88] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/99.
- [89] Hakim, el-Mûstedrek: 1/73, A. İbn-i Hanbel: 4/183.
- [90] Darimî, Fezailu'l-Kur'an:2/435, Tirmizî, Sevabu'Ukur'an: 14.
- [91] Bak. Adı geçen tefsir, İlgili ayet.
- [92] Deylemî, Firdevs: 2/419 No-3858.
- [93] Suyutî, Dürrü'l'Mensur: 1/140.
- [94] Suyutî, Dürrü'l Mensur. 1/40.
- [95] Suyutî, Dürrü'l Mensur 1/40.
- [96] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/99-102.
- [97] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/103.
- [98] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhu'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/103.

- [99] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/103.
- [100] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/104.
- [101] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/104.
- [102] Mahmud Ustaosmanoğlu, Ruhü'l-Furkan Tefsiri, Sirac Yayınları: 1/104.
- [103] Tirmizi, Tefsir:3, A. İbn-i Hanbel: 4/378.
- [104] Ebu Davud, Edeb: 22, A. İbn-i Hanbel:4/1388.
- [105] Buharî, Ezan:III, 113, 125, Bedü'l Halk:7, Tefsir, Sure: 1, 2, Müslim, Salât:71-72, Ebu Davud, Salât:140, 168, Tirmizî, Mevakit:71,83, Neseî, İftitah:33, 34, Tatbik:23, İbn-i Mace, İkamet:14, Darimi, Salât:38, İmam-ı Malik, Nida:44-45, A. İbn-i Hanbel:2/233, 238, 270, 387, 417, 459, 467.
- [106] Ayrıca bak. Ebu Davud, Salât:167, Buharî, Ezan: 3, Tirmizi, Mevakit:116, Müslim, Salât:72 İbn-i Mace, İkame:14, Muvtta' Nida:44, A. İb.Hanbel:4/315, 316, 318.
- [107] Veki, İbn-i Ebî Şeybe, Dürrü'l-Mensur:1/43
- [108] Neseî, Sehih:44.
- [109] Ebu Davud, Salât: 167.
- [110] İbn-i Macc, İkamet 14, A. İbn-i Hanbel-6/135.
- [111] Suyutî, D. Mensur:1/44.
- [112] (El-Mutteki, Kenzü'l-Ummal: 7/625 No:20585
- [113] El-Mutteki, Kenzü'l-Ummal:1/559, No:2512.
- [114] Suyutî, D. Mensur: 1/44.
- [115] Suyuti, D. Mensur: 1/45.
- [116] Suyuti, Dürrü'l-Mensur: 1/45.
- [117] Suyuti, D. Mensur: 1/45.

Tefsir: RUHU-L FURKAN Mahmud USTAOSMANOĞLU
Yayınevi: Sıraç Kitabevi Manyasızade Cad. No:50/2 Çarşamba-Fatih
İSTANBUL Tel:5327956